

**NEGEN CLASSIFICATIES
VOOR
19E EN 20E EEUWSE BEROEPSTITELS**

Kees Mandemakers

IISG RESEARCH PAPER 19

AMSTERDAM, 1995

IISG Research Papers

1. Tony Saich, Frank Pieke, *The Chinese People's Movement Spring 1989: Some Initial Impressions*. Amsterdam, 1989
2. Ursula Langkau-Alex, "Der Kampf für die Demokratie und den Frieden". *Die Debatte in der Sozialistische Arbeiter-Internationale 1938/1939*. Amsterdam, 1991. Zweite, um Literatur erweiterte Auflage 1992.
3. Jan Lucassen, *Dutch Long Distance Migration. A Concise History 1600-1900*. Amsterdam, 1991
4. Jan Lucassen (red.), *Symposium Racisme en Arbeidsmarkt: IISG september 1991*. Amsterdam 1992.
5. C.H. Wiedijk (in samenwerking met L.J. Altena, J.M. Peet, G.J. Schutte en H.E.S. Woldring, *Kalendarium "Honderd jaar sociaal 1891-1991"*. Amsterdam, 1992.
6. Marcel van der Linden en Jan Willem Stutje, *De Nederlandse vakbeweging, haar basis en de staat. Een lange-termijn-perspectief*. Amsterdam, 1992.
7. Tjebbe van Tijen, *Je bevrijden van de drukpers. Jongeren en hun eigen pers in Nederland: 1945-1990. Met een bibliografisch aanhangsel over de tijdschriften van Provo, Kabouter, de culturele underground- en kraakbeweging, vrije stadskranten en punkfanzines*. Amsterdam 1993.
8. Emile Schwidder, *Selected Bibliography on "Labour and the Law in Historical Perspective"*. Amsterdam 1993.
9. Jan Gielkens, *Books and articles on German labour law. Selected Bibliography*. Amsterdam 1993.
10. Larry Peterson, *The Free Labor Unions and Arbeiter-Unionen in Rhineland-Westphalia, 1920-1924: Statistical Sources*. Amsterdam, 1993.
11. Gijs Kessler, *Vakbonden in verandering. Een verkennende studie naar de vakbondsontwikkeling in Rusland na 1985*. Amsterdam 1994.
12. Ursula Langkau-Alex, *Asiel en ballingschap in Nederland*. Amsterdam 1994.
13. Marcel van der Linden, *Social Democracy and the Agrarian Issue, 1870-1914: Notes for discussion*. Amsterdam 1994.
14. Reinier Deinum, 'Verenigd door Vaart'. *Gids van de bronnen betreffende watertransport en havenbedrijven in het IISG en NEHA*. Amsterdam 1994.
15. Jacques van Gerwen and Jan Lucassen, *Mutual Societies in the Netherlands from the Sixteenth Century to the Present*. Amsterdam 1995.
16. Sander Vis, *Survey of the Archival Sources Concerning Migration and Settlement Held at the IISH*. Amsterdam 1995.
17. Gijs Kessler, *Trade Unions in Transition. Moscow 1994, a case study*. Amsterdam 1995.
18. Patricia Kennedy Grimsted, *Displaced Archives on the Eastern Front: Restitution Problems from World War II and its Aftermath*. Amsterdam 1995.
19. Kees Mandemakers, *Negen classificaties voor 19e en 20e eeuwse beroepstitels*. Amsterdam 1995.
20. Marcel van der Linden, *Marx and Engels, Dutch Marxism and the "Model Capitalist Nation of the Seventeenth Century"*. Amsterdam 1995.
21. Adam Conroy, *Christiania: the Evolution of a Commune*. Amsterdam 1996.
22. Flemming Mikkelsen, *Working-class formation in Europe: In search of a synthesis*. Amsterdam 1996
23. Gijs Kessler, *The "schools of communism" under neo-liberal reform. Russia's traditional trade union movement in the transition to a free market*. Amsterdam, 1996.
24. Alfons Franssen, *Verzekering tegen Seerovers en Gods weer. Een onderzoek naar de geschiedenis van de zeevarende beurzen, circa 1635-1815*. Amsterdam, 1996.
25. *Port Reports prepared for the Conference Comparative International History of Dock Labour, c. 1790-1970, Amsterdam, 13-15 November 1997*. 3 vols. Amsterdam, 1997.
26. Patricia Kennedy Grimsted, *Archives of Russia Five Years After: 'Purveyors of Sensations' or 'Shadows Cast to the Past'?* Amsterdam, 1997.
27. Leo van Rossum, *The Former Communist Party Archives in Eastern Europe and Russia: A Provisional Assessment*. Amsterdam, 1997.
28. *Het Italiaanse complex. Crisis in de Europese politiek: de gevallen Italië en België*. Amsterdam, 1997.
29. Ursula Langkau-Alex, *The International Socialist Labor Movement and the Elimination of the "German Problem". A comparative view on ideas, politics, and policy of the French, English, Swedish and US Labor Movement*. Amsterdam, 1998.
30. Klaus Misgeld, *Trade Union Neutrality? The Swedish Trade Union Confederation (LO) and the Trade Union International at the Beginning of the Cold War*. Amsterdam, 1998.
31. Marcel van der Linden, *Producer Cooperatives: The Historical Logic of Workers' Organizations (I)*. Amsterdam, 1998.
32. Marcel van der Linden, *Consumer Cooperatives: The Historical Logic of Workers' Organizations (II)*. Amsterdam, 1998.
33. *A Working Guide to Sources on Historical Utopian Experiments in the Western World at the Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam*. Compiled by Nienke van Wijk. Edited by Huub Sanders. Amsterdam, 1998.
34. Marcel van der Linden, *Metamorphoses of European Social Democracy*. Amsterdam, 1998.
35. Jan Gielkens, *Maranga mai te hunga mahi. De Internationale internationaal*. Amsterdam, 1998.
36. Simone Goedings, *EU Enlargement to the East and Labour Migration to the West. Lessons from previous enlargements for the introduction of the free movement of workers for Central and East European Countries*. Amsterdam, 1999.
37. Nicola Hille, *Zur Darstellung und dem Wandel von Gewalt auf russischen und sowjetischen Plakaten der Jahre 1917-1932*. Amsterdam, 1999.
38. Hein Wiedijk, *Het 'nieuwe socialisme' van de jaren dertig. Frans en Nederlands neo-socialisme gedurende de grote depressie*. Amsterdam, 2000.
39. Jan Lucassen, *In Search of Work*. Amsterdam 2000
40. *Free Love and the Labour Movement. Papers presented at the workshop 'Free Love and the Labour Movement', International Institute of Social History, Amsterdam, 6-7 October 2000*. Amsterdam, 2001
41. Marcel van der Linden and Jan Lucassen, *Work Incentives in Historical Perspectives. Preliminary Remarks*. Amsterdam, 2001.
42. Patricia Kennedy Grimsted, *The Odyssey of the Turgenev Library from Paris, 1940-2002. Books as Victims and Trophies of War*. Amsterdam 2003.

ISSN 0927-4618

© Copyright 1995 IISG and Kees Mandemakers

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher.

Inhoud

1. Introductie	5
2. Indeling naar socio-professionele beroepsgroepen	6
3. Indeling naar sociaal prestige	9
<i>Subgroep 31 (landbouwers e.d.)</i>	11
<i>Subgroep 32 (directeuren/eigenaren industriële bedrijven)</i>	11
<i>Subgroep 33 (zelfstandigen: ambacht/middenstand/bouw)</i>	11
<i>Subgroep 34 (detailhandel)</i>	12
<i>Subgroep 35 (handel, in het groot of onbepaald)</i>	12
4. Indeling naar andere classificaties	12
<i>Indeling van Erikson, Goldthorpe en Portocarero (EGP-indeling)</i>	12
<i>Indeling volgens het stratificatie-model van Idenburg en van Van Hamelsveld (IDHA-indeling)</i>	14
<i>Indeling volgens de beroepstellingen van 1889 en 1920 (B8920-indeling)</i>	15
<i>Indeling volgens de principes van Ringer (RIPR-indeling)</i>	17
<i>De indeling van Lundgreen, Kraul en Ditt (LKD-indeling)</i>	18
<i>Indeling naar sociale status volgens de CBS-criteria van het cohort 1964-'65 (CBS65-indeling)</i>	20
5. Literatuur	22
Appendix A	
Subgroepen socio-professionele indeling (M96) met indeling naar sociale status volgens Van Tulder (VT) en volgens uitgebreide Van Tulder (VTX) ...	25
I Overheid	25
II Academische en vrije beroepen (zelfstandig en niet-zelfstandig), excl. onderwijs	28
III Landbouw, industrie, handel en (overige) diensten (zelfstandig of onbepaald)	29
IV Landbouw, industrie, handel, overige diensten (niet-zelfstandig functies, lager kader, knechten)	32
V Overig	33
Appendix B	
Frequentie-verdelingen en de betekenis van de variabelen en waarden van het electronische databestand BERPCLAS.DBF.	35

1. Inleiding

In dit paper worden een negental door mij gemaakte en gebruikte classificaties van beroepstitels uit de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw voor derden toegankelijk gemaakt. Het betreft de volgende classificaties:

1. M96 Sociaal-professionele indeling van Mandemakers (1996)
2. VT Indeling in statusgroepen van Van Tulder (1962)
3. VTX Uitgebreide indeling van Van Tulder (Mandemakers 1996)
4. EGP Klasse-indeling van Erikson, Goldthorpe en Portocarero (1979)
5. IDHA Sociaal-professionele indeling van Idenburg (1964) en indirect Van Hamelsveld (1791)
6. B8920 Indeling naar beroepsklassen volgens de beroepstellingen van 1889 en 1920
7. RIPR Sociaal-professionele indeling van Ringer (1979)
8. LKD Sociaal-professionele indeling van Lundgreen, Kraul en Ditt (1988)
9. CBS65 Reconstructie van een sociaal-professionele indeling van het CBS (1972)

Naast het tweede deel van mijn dissertatie waarin de sociale achtergrond wordt bestudeerd van de leerlingen op het gymnasium en middelbaar onderwijs (Mandemakers 1996), zijn enige van deze classificaties ook reeds gebruikt in een artikel over de sociale achtergrond van Delftse TH-studenten (Van Lente, Mandemakers & Rottier 1993). Gegeven de doelgroepen zijn de hier gepresenteerde indelingen en geclassificeerde beroepstitels bij uitstek geschikt voor het classificeren van de negentiende en eerste helft twintigste eeuwse elite in een ruime zin van het woord (bovenste kwart van de samenleving).

Het codeerproces vond plaats in drie stappen. Allereerst werden de beroepstitels die een min of meer dezelfde beroepsactiviteit en sociale status aanduiden in een basiscategorie ondergebracht. In een tweede stap werden deze basiscategorieën van een kode in de eerste drie classificatie-systemen voorzien (M96, VT en VTX). In een derde stap werden de overige hierboven genoemde indelingen daar op een automatische wijze van afgeleid.

In een eerder artikel (Mandemakers 1993) heb ik deze werkwijze in een meer algemeen perspectief geplaatst. De eerste stap kan worden gezien als de standaardisering van de beroepstitels op het zogenaamde 'Basic level B', de tweede en derde stap zijn als geheel vergelijkbaar met de creatie van de 'intermediary occupational groups' en met het hoogste (meer theoretische) niveau waarop de onderzoeker zelf voor een bepaalde classificatie moet kiezen. Een verschil is, dat bij de indeling naar sociale status de tweede en derde stap hier minder strikt worden onderscheiden dan in het genoemde meer theoretische artikel. Dit heeft o.a. tot gevolg dat het aantal hier onderscheiden basisgroepen relatief groot is.

In paragraaf 2 zal worden uiteengezet hoe de indeling naar sociaal-professionele categorieën plaats vond (M96); in paragraaf 3 hoe dat gebeurde met de indeling naar sociale status. Hierbij werd uitgegaan van de indeling van Van Tulder (VT en VTX). In appendix A volgt een systematisch overzicht van de resultaten van beide indelingen. Paragraaf 4 geeft een uiteenzetting van de wijze waarop de andere classificaties werden gegenereerd. In totaal zijn er 2597 gekodeerde titels opgenomen in het hier bijgevoegde elektronische databestand BERPCLAS.DBF. Dit bestand is overigens niet volledig. Titels die alleen in spelling verschilden zijn niet dubbel opgenomen en van min of meer synonieme titels is in de regel slechts een deel opgenomen. Appendix B geeft een systematische beschrijving van de in het bestand BERPCLAS.DBF opgenomen variabelen

en waarden. Paragraaf 2 en 3 zijn een bewerking van hoofdstuk 13 en bijlage XI van mijn dissertatie (Mandemakers 1996), paragraaf 4 van bijlage XII. Voor een nadere beschouwing van de resultaten van de indelingen M96, VT en VTX kan ook worden verwezen naar hoofdstuk 13 van genoemde dissertatie.

2. Indeling naar socio-professionele beroepsgroepen

Voor het indelen in socio-professionele categorieën zijn er nogal wat indelingsprincipes gangbaar. Goldthorpe lette vooral op de verschillen in markt- en arbeidsrelaties (Goldthorpe 1980). De historicus Katz maakte een statusindeling op basis van de tegenstelling 'blue collar/ white collar' en een binnen deze categorieën gemaakt onderscheid naargelang de vereiste scholing en de status van het werk (Katz 1972/'73: 84-85). Bouchard (1984) maakte een eenduidig classificeringsschema op basis van a) het onderscheid naar hand- en hoofdarbeid, b) het technische niveau van het beroep en c) het niveau van verantwoordelijkheid. Vergeleken met Katz gaat Bouchard een stuk verder door beroepen met een relatief hoog niveau op het tweede en derde criterium -voor zover relevant- nog te onderscheiden naar de grootte van de regio waarbinnen men werkt, de wettelijke status van het beroep en de economische sector waarbinnen men opereert. Het op de gegeven volgorde toepassen van dit schema leverde een socio-professionele indeling op van 24 categorieën waarvan er acht een bepaalde mate van onbekendheid met zich meedragen.

Geïnspireerd door bovengenoemde indelingen werden voor de hier gehanteerde socio-professionele indeling M96 de volgende criteria en categorieën geformuleerd:

1. Indeling naar juridische sector: overheid / semi-overheid / vrije en academische beroepen / privé-sector
2. Indeling naar zelfstandigheid: zelfstandig / loonafhankelijk
3. Indeling binnen de privé-sector: landbouw / industrie / diensten
4. Indeling binnen de diensten-sector: groothandel / detailhandel / kantoor / bank- en verzekeringswezen / horeca / transport / overige diensten
5. Indeling naar de aard van het werk: technisch / niet-technisch
6. Indeling naar de aard van het werk: witte boorden / blauwe boorden
7. Indeling naar het niveau van het werk: hoog / middelbaar / laag

Het eerste en vijfde criterium werden vooral opgesteld om de beroepsmatige achtergrondkenmerken van de leerlingen en studenten voldoende nauwkeurig te beschrijven. Op basis van het tweede criterium was het mogelijk een klasseindeling te maken. Het derde en vierde criterium maakten het, in combinatie met de eerste twee criteria, mogelijk de beroepen in te delen in een 'zuivere' beroepsstructuur. Het zesde en zevende criterium werden 'meegenomen', omdat nagenoeg alle socio-professionele indelingen hier volledig of deels op zijn gebaseerd.

Het is duidelijk, dat men er niet zal uitkomen indien men de genoemde zeven criteria tegelijk wil toepassen. Het is nodig om een strikte volgorde aan te houden. Allereerst werd vastgesteld of een persoon met een bepaalde beroepstitel bij de overheid, de semi-overheid, of de privé-sector werkzaam was. De laatste fungeerde als rest-categorie: als uit de

beroepstitel niet bleek dat de persoon bij de (semi)-overheid in dienst was, dan werd aangenomen dat deze in de privé-sector thuis hoorde.

academische beroepen uit de privé-sector te lichten. Hiermee werd de tweede hoofdgroep gecreëerd. Om als 'vrij beroep' te worden geclassificeerd, moest er de zekerheid bestaan dat het beroep zelfstandig werd uitgeoefend. Een uitzondering op deze regel vormen de academisch beroepen; deze werden per definitie als 'vrij beroep' geclassificeerd. Omdat het al dan niet in dienst zijn bij de overheid als eerste werd onderscheiden, konden beroepstitels als 'leraar' en 'ingenieur rijkswaterstaat' ondanks het academische karakter niet tot de 'vrije en academische beroepen' worden gerekend. In de praktijk werden eigenlijk alleen die beroepen als 'vrije beroep' beschouwd die sterk verwant waren aan academische beroepen.

Als laatste stap werd de privé-sector gesplitst op basis van het tweede criterium, namelijk of men als zelfstandige door het leven ging, of dat men in loondienst werkte. Hier ligt een van de grootste problemen bij historisch stratificatie-onderzoek. In het geval van de ambachtelijke beroepen kan men dit namelijk niet afleiden uit de overgeleverde beroepstitel. Gegeven de doelgroepen werd er voor gekozen de desbetreffende beroepen in te delen als zelfstandig. Op basis van de eerste twee criteria ontstonden er dus vier hoofdgroepen. Deze werden aangevuld met een vijfde hoofdcategorie waarin diverse typen missende waarden konden worden ondergebracht waaronder statutitels als 'rentenier' en 'baron'.

Voor de M96-indeling zelf werden uiteindelijk drie digits gebruikt. De eerste voor de hoofdgroep, de tweede en derde voor een nader onderscheid. Bij de voor de (semi)-overheid te maken nadere onderverdeling werd er vooral gelet op de sector waarbinnen men werkte; dit werd -voorzover nodig- verder gedifferentieerd naar niveau en subsector. Voor de 'vrije beroepen en academische beroepen' waren slechts twee digits nodig; de onderverdeling gebeurde naar de aard van de professie. De derde hoofdcategorie, de zelfstandigen in de privé-sector, werden allereerst ingedeeld naar bedrijfssector. De verdere differentiëring vond hier o.a. plaats naar het onderscheid tussen kleinbedrijf en detailhandel. In het geval van nogal wat ambachten, bijvoorbeeld schoenmakers, is dit verschil enigszins vaag; hier werd steeds gekozen voor het kleinbedrijf. Meer in het algemeen werd er voor het onderscheid tussen groot- en kleinbedrijf bij twijfel steeds gekozen voor het kleinbedrijf. Bij de vierde hoofdgroep werd in eerste instantie een onderverdeling aangebracht naargelang de aard van het beroep. In tweede instantie werd er voorzover mogelijk een indeling gevolgd naar bedrijfssector.

Door bij het classificeren de in de vorige alinea genoemde volgorde strikt toe te passen, kon aan de eerste vier classificatie-criteria volledig worden voldaan. Het onderscheid op het vijfde criterium, technisch en niet-technisch, werd gevormd door bij hoofdgroep I en IV aparte categorieën te maken voor het technisch-uitvoerende personeel. Het zesde criterium, het onderscheid tussen 'witte en blauwe boorden', bleek in de praktijk door de toepassing van de voorgaande criteria al behoorlijk verwerkt. Deels gold dit ook voor het laatste criterium, het niveau van het werk: 'hoog/middelbaar/laag'. Dit laatste is in feite ook een status-criterium. Hoewel ambtenaren geclassificeerd kunnen worden als hogere, middelbare en lagere, zijn er in termen van beroepsprestige nogal wat verschillen binnen deze categorieën. Dit soort verschillen komen pas tot uiting in de tweede codering, die naar sociaal prestige. Deze stond volledig los van de codering naar socio-professionele beroepsgroepen en wordt behandeld in de volgende paragraaf. Voor een overzicht van de eerste onderverdeling van de hoofdgroepen kan worden verwezen naar schema 2.1.

Schema 2.1 Hoofdgroepsindeling in sociaal-professionele categorieën (M96).

<i>I Overheid en semi-overheid</i>	
11	Bekleders publieke ambten
12	Ambtenaren rijk, provincie, koloniën
13	Leger
14	Politie en rechterlijke macht
15	Onderwijs
16	Vervallen categorie
17	Semi-overheidsinstellingen, (spoorwegen, post etc.)
18	Ambtenaren gemeente en gemeente-instellingen
<i>II Academische en vrije beroepen, excl. (semi-)overheid</i>	
21	Advocatuur
22	Geneeskunde
23	Godsdienstuitoefening
24	Ingenieurs
25	Accountancy
26	Notariaat
27	Architectuur, bouwkunde
28	Kunsten
29	Journalistiek
<i>III Bedrijf: zelfstandig of zelfstandigheid onbepaald</i>	
31	Primaire sector: totaal
32	Secundaire sector: groot- en middenbedrijf
33	Secundaire sector: kleinbedrijf
34	Tertiaire sector: detailhandel
35	Tertiaire sector: handel algemeen
36	Tertiaire sector: bank- en verzekeringswezen
37	Tertiaire sector: horeca
38	Tertiaire sector: transport
39	Tertiaire sector: overige diensten
<i>IV Bedrijf: niet-zelfstandige middenstanders, lager kader, ambachtsknechten, arbeiders</i>	
41	Functies in handelsverkeer
42	Administratief personeel
43	Technisch- en toezienend personeel
44	Middelbaar geschoold personeel
45	Niet zelfstandige ambachtslieden, loonarbeiders
46	Bedienend personeel

Met een tweede variabele (M96BL) werden de subgroepen (op 3-digit niveau) verder opgesplitst in groepen met min of meer dezelfde beroepstitels, deze zijn vergelijkbaar met de in de introductie aangeduide 'basic level groups'

Binnen de subgroepen 31 en 33 is er nog een derde variabele (M96HO) gebruikt, om aan te geven of uit de beroepstitel expliciet blijkt of het desbetreffende beroep zelfstandig werd uitgeoefend of niet. Met deze code kon de in het bevolkingsregister veelal gegeven aanduiding van 'H' (hoofd) worden verwerkt (beroepen met een toegevoegde 'O' van ondergeschikt kwamen automatisch in hoofdgroep IV). Hoewel het in een aantal gevallen op grond van de beroepstitel zelf niet nodig was deze variabele in te vullen, is dit terwille van de consistentie binnen de groepen 31 en 33 wel gebeurd. Er werden de volgende kodes toegekend:

- 1 Werkt voor zichzelf, hoofd, etc. (inclusief directeuren, exclusief adjunct-directeuren, bedrijfsleiders, opzichters etc; deze komen in hoofdgroep IV).
- 2 Titels waarvan het niet duidelijk is, of men voor zichzelf werkt of niet, bv. stoffeerder, smid.

3. Indeling naar sociaal prestige

Uit de vele door sociologen geconstrueerde indelingen voor sociale status werd gekozen voor de indeling van Van Tulder (zie schema 3.1)

Schema 3.1 De indeling in zes sociale lagen volgens Van Tulder (VT).

Sociale laag	Aantal beroepen	Omschrijving
I	36	Hoofdzakelijk vrije en academische beroepen, directeuren van grote ondernemingen, leraren M.O., zeer hoge ambtenaren
II	43	Hoofdzakelijk hoge employés, directeuren kleine ondernemingen, hoofdamttenaren, grote landbouwers en tuinders, middelbare technici
III	62	Hoofdzakelijk grote tot middelgrote oude en nieuwe middenstand, ambtenaren middenpositie, middelgrote landbouwers en tuinders, middel employees
IV	38	Hoofdzakelijk kleine oude en nieuwe middenstand, geschoolde arbeiders, kleine landbouwers en tuinders, kantoorbedienden, lagere employees, lage ambtenaren
V	22	Hoofdzakelijk geoeffende arbeiders, lagere beamtten
VI	16	Hoofdzakelijk ongeoeffende arbeiders
Totaal	217	

Bron: Van Tulder (1962): 257-261.

Hiervoor waren verschillende redenen:

- a) De indeling is de eerste die, in samenhang met de beroepsprestige-ladder van Van Heek, werd gebaseerd op een landelijke representatieve steekproef (Van Heek & Vercrujssse 1958, Van Tulder 1962).
- b) Met deze indeling werd een belangrijk mobiliteitsonderzoek uitgevoerd over de periode 1919-1954.
- c) Uit historisch onderzoek in de gemeente Tiel was naar voren gekomen, dat de variabelen inkomen en opleiding een zeer goede verklaring geven voor de hiërarchie van de indeling van Van Tulder en de daaraan ten grondslag liggende prestige-stratificatie van Van Heek. Er kon geconcludeerd worden dat de stratificaties van Van Heek en van Van Tulder, als een soort 'gemene deler' van de variabelen opleiding en inkomen, voor de periode rond 1900 goede indicatoren vormden voor onderzoek naar sociale ongelijkheid en sociale mobiliteit (Mandemakers 1987: 214-218).
- d) De te gebruiken indeling moest niet alleen geschikt zijn voor het indelen van de beroepen van de ouders van de leerlingen, maar ook voor de latere beroepen van de leerling zelf. Dit onderzoek liep door tot ongeveer 1970, waarvan de laatste veertig

jaar bij uitstek de periode vormen waarvoor de stratificaties van Van Heek en Van Tulder geldig zijn.

- e) Voor het onderzoek naar mobiliteit werd uitsluitend gebruik gemaakt van beroepstitels. Dit betekent dat indelingen die qua uitgangspunt sterk afhankelijk zijn van inkomensgegevens, zoals bijvoorbeeld die van Van Dijk (1976) voor Rotterdam, voor dit onderzoek minder geschikt zijn.

Bij de uiteindelijke indeling naar sociaal prestige werd de indeling van Van Tulder in zes sociale lagen uitgebreid door de bovenste vier lagen te splitsen. Deze uitbreiding gebeurde op basis van de hierna nader toe te lichten prestige-indelingen van Van Heek en Treiman. De reden voor deze uitbreiding was het voor het onderzoek naar studenten en middelbare scholieren te verwachten omgekeerde karakter van de sociale piramide.

Teneinde de splitsing van de bovenste vier sociale lagen in het juiste perspectief te plaatsen, wordt eerst beknopt weergegeven in welke stappen de indeling van Van Tulder tot stand kwam:

- 1) In het prestige-onderzoek van Van Heek werd aan 500 respondenten gevraagd, om 57 beroepstitels te rangschikken in volgorde van het maatschappelijk aanzien.
- 2) Van deze 57 beroepen werd een gemiddelde score berekend op een schaal van 1-57; deze verkregen rangorde zal verder aangeduid worden als de *Van Heek-schaal*.
- 3) Door 'deskundigen' werd deze lijst op basis van *convivium* vervolgens in zes hiërarchisch van elkaar te onderscheiden categorieën ingedeeld. Met behulp van andere in dezelfde tijd verschenen beroepsladders werden deze drie lagen aangevuld tot een totaal van 217 representatieve beroepen. Op grond van deze indeling in zes sociale lagen verrichtte Van Tulder zijn mobiliteitsstudie (Van Heek & Vercrujssse 1958: 24-27, Van Tulder 1962: 13-25)

Bij het splitsen van de vier bovenste lagen werd uitgegaan van de scheiding die Van Heek zelf reeds had aangebracht in zijn ladder van 57 beroepen (via Treiman uitgebreid naar 229 beroepen), al leek het op een aantal punten verstandiger om het oordeel van de eerder genoemde deskundigen te volgen, bijvoorbeeld door de categorie van 'Hogere ambtenaren' in de bovenste sociale laag te plaatsen. Binnen sociale laag I werd er een grens gelegd na de 'Bankdirecteur' en 'Directeur/eigenaar grootbedrijf'. Dit betekent dat beroepen als 'Ingenieur' en 'Burgemeester kleine gemeente' in sociale laag Ib terecht zijn gekomen. Hoewel Van Heek ook in de andere drie lagen reeds een splitsing had aangebracht, betekende dit geen vereenvoudiging van de problemen. Met name de grens *binnen* de lagen III en IV komt betrekkelijk willekeurig over. In de praktijk vond de splitsing van de lagen vooral plaats op basis van het werk van Treiman (1977). Deze breidde de ladder van Van Heek uit met een groot aantal andere titels. Het onderzoek van Van Heek inspireerde namelijk ook anderen tot het construeren van prestige-stratificaties (voor een overzicht, zie Kuiper Hzn. 1978). Dit alles leverde in totaal 229 verschillende beroepstitels op met een score op een of andere prestige-ladder. Met als uitgangspunt de lijst van Van Heek, wist Treiman deze beroepen te integreren in één nationale prestige-schaal (Treiman 1977: 414-421). Naast de lijst van Treiman werd voor het indelen ook nog in beperkte mate gebruik gemaakt van de door Klaassen en Luijckx (1987a, 1987b) opgestelde sociaal-economische indices voor beroepsgroepen.

De 'gewone' Van Tulder-kodering werd vastgelegd in de variabele VT (1 is hoog, 6 is laag), de uitgebreide versie in de variabele VTX. Deze telt twee digits, de eerste geeft de indeling in de zes sociale lagen van Van Tulder (1 = laag I, etc.), de tweede geeft een eventuele verdere onderverdeling:

- 0 Niet verder onderverdeeld
- 1 Bovenste sublaag
- 2 Onderste sublaag

De '0' werd toegekend in het geval van de niet verder onderverdeelde onderste twee sociale lagen van Van Tulder en in het geval van systematische problemen bij de verdere indeling in de bovenste vier categorieën (zie hierna).

Naast VT en VTX werd er nog een derde variabele opgenomen met daarin een codering voor de 'zekerheid' waarmee een beroepstitel kon worden ingedeeld. Deze variabele TTZ heeft de volgende waarden:

- 1 Letterlijk terug te vinden in de lijst van Treiman of van Van Tulder
- 2 Het beroep is goed of redelijk vergelijkbaar met een beroep uit de lijst van Treiman of van Van Tulder
- 4 Zelfstandigheid-/grootte-probleem, ingedeeld volgens specifieke criteria (alleen van toepassing op de socio-professionele categorieën 31 t/m 35)

Er werd niet getracht op voorhand een oplossing te geven voor de gevallen die – strikt genomen – op grond van alleen de beroepstitel niet zijn in te delen. Het gaat hier om de socio-professionele beroepsgroepen 31 t/m 35 (M96-indeling). In deze groepen bevinden zich ook die titels die *kunnen* betekenen dat de functie zelfstandig werd uitgeoefend, maar waarvan dit niet met zekerheid kan worden afgeleid. In het volgende zullen de keuzes worden besproken die er voor bepaalde probleemcategorieën binnen deze beroepsgroepen gemaakt moesten worden.

Subgroep 31 (landbouwers e.d.)

De mogelijke indelingen van zelfstandige landbouwers in een bepaalde sociale laag zijn de volgende (kode VTX, tussen teksthaken de prestige-toekenning bij Treiman):

22 [55.7]	Grote bedrijven,
31 [50.4]	Kleinbedrijf (met personeel)
42 [37.3]	Kleinbedrijf (zonder personeel)

Voor het merendeel van deze beroepen was het niet duidelijk hoe deze in de bovenstaande categorieën in te delen; in deze gevallen werd de zaak gefixeerd op de derde laag bij Van Tulder zonder enige verdere onderverdeling: 30.

Subgroep 32 (directeuren/eigenaren industriële bedrijven)

De omschrijvingen in deze categorie zijn dusdanig (directeur, fabrikanten) dat deze hoogstwaarschijnlijk altijd firma's betreffen met personeel en soms zeer veel personeel. Mogelijke indeling:

11 [77,5]	Grote industriële bedrijven
21 [62,6]	Middenbedrijf (ca. 50 personeel)
3	Kleinbedrijf

Bij de statustoekenning is er uitgegaan van de veronderstelling dat de titel 'industrieel' staat voor een eigenaar van een grootbedrijf (prestige-categorie 11), dat met de titel 'directeur' of 'fabrikant' eigenaren/beheerders van redelijk grote bedrijven worden aangeduid (categorie 10) en dat met de term 'hoofd' kleinere bedrijven worden aangeduid (categorie 20).

Subgroep 33 (zelfstandigen: ambacht/middenstand/bouw)

Deze categorie bestaat uit personen die zelfstandig een ambacht uitoefenden, al dan niet met personeel, soms met veel personeel. Daarnaast vervulde men veelvuldig een commerciële functie (kappers, bakkers). Afhankelijk van het al dan niet uitoefenen van een directe commerciële functie werd deze subgroep in tweeën verdeeld (331 en 335, zie appendix A). Mogelijke indeling:

11 [77,5]	Grote industriële bedrijven
21 [62,6]	Middenbedrijf (ca 50 personeel)
3	Kleinbedrijf

Vermoedelijk kleine bedrijven zijn gekodeerd met 30, onbekend met 20. De wijze van toekenning is vergelijkbaar met die onder subgroep 31.

Subgroep 34 (detailhandel)

Het gaat hierbij om beroepen waarbij *uitsluitend* een commerciële functie werd uitgeoefend (bv. winkelier in schoenen, een schoenmaker sec valt onder 33). Alle functies worden zelfstandig uitgeoefend. Er is een onderverdeling aangebracht naar aard van de omschrijving en/of type winkel. Voorzover de lijsten van Van Tulder en Treiman geen aanknopingspunten opleverden, werden deze titels gekodeerd met 30.

Subgroep 35 (handel, in het groot of onbepaald)

Afhankelijk van de bedrijfsomvang kunnen beroepstitels als 'koopman' en 'handelaar' in nagenoeg alle sociale lagen voorkomen (niet in de bovenste laag, althans niet volgens de indeling van Van Tulder of Treiman). Naar analogie met subgroep 33 is de beroepstitel koopman in het algemeen in prestige-categorie 30 gezet; agenten, commissairs e.d in laag 20 (verg. de indeling van Van Tulder, graanhandelaar in III, commissair in II etc.). In die gevallen waarbij de soort handel uit de beroepstitel blijkt (bv. handelaar in oude metalen) is het mogelijk om op basis van Treiman en Van Tulder de titel in een lagere categorie dan 30 te coderen. Ook hier moet echter worden aangetekend, dat de omvang van het bedrijf in principe een hogere indeling mogelijk kan maken.

4. Indeling naar andere classificaties

In deze paragraaf worden de verschillende kodeerschema's toegelicht die werden gebruikt om de hiervoor uiteengezette indeling naar socio-professionele en statuscategorieën om te zetten in de andere indelingen. Allereerst komt de indeling van Erikson, Goldthorpe en Portocarero (EGP-indeling) aan de orde. Daarna komen een vijftal andere indelingen, achtereenvolgens de indeling volgens het stratificatie-model van Idenburg en Van Hamelsveld (IDHA-indeling), de indeling volgens de *Beroepstellingen 1889 en 1920* (B8920), de door Ringer gebruikte indeling bij zijn vergelijking van Frankrijk en Duitsland (RIPR-indeling), de door Lundgreen, Kraul en Ditt ontworpen indeling voor het negentiende eeuwse Minden en Duisburg (LKD-indeling) en tenslotte de indeling die door het CBS voor het VHMO-cohort 1964-'65 werd gebruikt (CBS65).

Indeling van Erikson, Goldthorpe en Portocarero (EGP-indeling)

In schema 4.1 zijn de socio-professionele categorieën uit appendix A omgezet in de indeling volgens de criteria van Erikson, Goldthorpe en Portocarero (EGP-indeling). Hierbij werden de categorieën IVa en IVb samengevoegd. De EGP-indeling kwam in verschillende stappen tot stand. Allereerst werden door Goldthorpe en Hope (1974) op basis van de rangorde in sociaal prestige en de klassepositie 860 beroepstitels teruggebracht tot 124 categorieën. Op grond van een sterke mate van overeenkomst werden deze weer ingedeeld in 39 sociale groepen. Deze groepen werden samengevoegd tot zeven sociale klassen. Vervolgens kunnen deze weer worden samengevoegd tot drie overkoepelende klassen: 'service class', 'intermediate class' en 'working class' (Goldthorpe 1980: 39-42). De EGP-indeling nam als basis het zevenklassige schema. Dit werd uitgebreid door de klassen IV en VII te splitsen in resp. drie en twee subklassen (Erikson Goldthorpe en Portocarero 1979).

Schema 4.1 Herindeling van de socio-professionele categorieën volgens de criteria van Erikson, Goldthorpe en Portocarero (EGP).

Service class

- I Grote zelfstandigen, hogere leidinggevendenden, academici
11, 121, 122, 125 (11-21), 126, 131, 132, 133, 134, 137, 141, 142 (12-21), 143 (12), 15 (11-12), 171, 181 (12-21), 186, 21, 22 (11-12), 23 (11-12), 24, 25 (21-22), 26 (12), 27, 31 (10-12), 32, 352, 357, 359, 361, 362 (10-20), 38 (10-21), 42 (12-21)
- II Lagere leidinggevendenden, geschoolde hoofdarbeid
123, 125 (22), 127 (22-31), 142 (22-50), 15 (21-31), 172, 174 (22-31), 175 (22-31), 181 (22-31), 182, 184 (21-31), 22 (31), 23 (21), 25 (31), 26 (22-31), 28, 29, 362 (22-31), 373, 41 (22-32), 42 (22-31), 43 (21-31), 441 (22-31), 442 (31), 443

Intermediate class

- III Routine hoofdarbeid
124, 125 (41), 128 (42-50), 143 (41), 173, 176 (41), 178 (50), 183, 185, 372 (31), 41 (41-50), 42 (42), 442 (41-50), 461 (32-50), 462 (32-50)
- IVa+b Kleine zelfstandigen (met en zonder personeel)
33, 34, 351, 353, 354, 355, 356, 36 (42), 371, 372 (22, 40), 38 (42-50)
- IVc Zelfstandige boeren
31 (20-50)
- V Supervisoren handarbeid, hooggeschoolde handarbeid
127 (32-41), 135, 174 (32-42), 175 (32-42), 184 (32-50), 43 (32-42), 441 (41)

Working class

- VI Geschoolde handarbeid
136, 177 (41-42), 454
- VIIa Half- en ongeschoolde handarbeid
176 (50), 177 (50-60), 178 (60), 451*, 452*, 455, 461 (60), 462 (60)
- VIIb Landarbeid
451*, 452*

* Ongeschoolden in de landbouw werden onderscheiden op basis van de 4e digit, waarmee elke beroepstitel uniek werd geïdentificeerd.

Toelichting

De codes tussen haken zijn statuscategorieën volgens de uitgebreide statusindeling van Van Tulder (VTX) en zijn gebruikt als een nadere onderverdeling van de socio-professionele categorieën (M96). Voor de EGP-indeling, zie Erikson e.a. (1979); de Nederlandse terminologie voor de subcategorieën werd overgenomen uit Ganzeboom, Luijkx, e.a. (1987): 25.

Er is bij de indeling van de socio-professionele beroepsgroepen zoveel mogelijk uitgegaan van de plaats van de 860 beroepstitels die door Goldthorpe en Hope werden geënclassificeerd. In het algemeen was het niet moeilijk de verschillende beroepsgroepen in te delen, alleen de grens tussen de bovenste twee klassen was soms moeilijk te trekken. Gezien de Nederlandse situatie zijn predikanten en leraren op middelbare scholen niet in klasse II maar in klasse I geplaatst.

Bij de indeling, zoals weergegeven in schema 4.1, blijken de verschillen tussen de 'service class' en de 'intermediate class' opvallend vaak te liggen op de grens tussen categorie 31 en 32 uit de Van Tulder-indeling. Vanwege het ontbreken van informatie over de personeelsomvang, werden de categorieën Iva en Ivb samengevoegd. Overigens, in een latere studie werd door Erikson en Goldthorpe (1987) weer een zevenklassige indeling tot uitgangspunt genomen door het samenvoegen van I en II tot 'service class', Iva en Ivb tot de klasse 'petty bourgeoisie' en V en VI tot die van de 'skilled workers'. Ondernemers dienden meer dan 25 personeelsleden te hebben om door Goldthorpe in de bovenste categorie geplaatst te worden. Ganzeboom e.a. (1987) vonden dit voor Nederland (1970-1985) te veel en kozen voor een omvang van tien personeelsleden. Vanwege het ontbreken van informatie over de personeelsomvang werd bij de indeling hetzelfde criterium gebruikt, als waarmee beroepstitels uit de socio-professionele beroepsgroep 32 werden ingedeeld in de bovenste laag van Van Tulder (verg. paragraaf 3).

Indeling volgens het stratificatie-model van Idenburg en van Van Hamelsveld (IDHA-indeling)

In schema 4.2 is de wijze opgenomen waarbij de beroepen werden ingedeeld volgens de sociale indeling van Idenburg (1964). Idenburg nam deze hiërarchische indeling over van de predikant Van Hamelsveld (1791), uit diens schets van de Nederlandse samenleving aan het einde van de achttiende eeuw. Er werden door Idenburg vijf categorieën onderscheiden: patriciaat en adel, geleerde stand, gezeten burgerij, eenvoudige burgerij en 't gemeen.

Van de genoemde categorieën werden de eerste, patriciaat en adel, en de laatste, 't gemeen, niet gerealiseerd: het patriciaat was niet aan het beroep te herkennen, de adel was niet als zodanig geënclassificeerd en de categorie van 't gemeen was kwantitatief niet belangrijk genoeg. Het onderscheid tussen de gezeten en de eenvoudige burgerij werd, voor zowel de ambtenaren als voor de loonafhankelijken, gelegd tussen de Van Tulder-categorieën 2 en 3. Dit betekent bijvoorbeeld dat middelbare ambtenaren, afhankelijk van de sociale status, over beide categorieën werden verdeeld. Het was onmogelijk ook de groep van 'Zelfstandigen' over deze categorieën te verdelen. Ze werden daarom als aparte categorie aangehouden; wel werd er een onderverdeling gemaakt naar sector. Of een leerling afkomstig was uit de 'Geleerde stand' kon relatief eenvoudig worden bepaald op basis van de beroepstitel zelf. Tenslotte werd er voor analytische doeleinden nog een categorie 'Overige beroepen' gecreëerd; de meeste beroepsdragers binnen deze categorie kunnen eventueel bij de 'Gezeten burgerij' worden gegroepeerd. Zie verder de toelichting bij schema 4.2.

Schema 4.2 *Herindeling van de socio-professionele categorieën volgens de criteria van Idenburg en Van Hamelsveld (IDHA)*

Gezeten burgerij	
Ambtenaren	Hoofdgroep I, status 11-22
Niet zelfst. bedrijfsleven	Hoofdgroep IV, idem
Eenvoudige burgerij	
Ambtenaren	Hoofdgroep I, status 31-60
Niet zelfst. bedrijfsleven	Hoofdgroep IV, idem
Zelfstandigen	
Landbouw	Hoofdgroep III 31
Nijverheid	32+33
Handel, banken, transport	35+36+38
Winkelstand, horeca	34+37
Geleerde stand	
Juristen	137, 141, 21, 26(status 12)
Medici	22 (status 11)
Predikanten	23
Leraren gymnasium, hoogleraren	152*, 155*, 156*, 159*
Overige academici	126*, 24*, 28*
Overige beroepen	
Ingenieurs	121*, 24*
Officieren leger/marine	131-134
Architecten, meet- en bouwkundigen	126-7*, 27, 441, 443
Veeartsen, apothekers, psychologen	126*, 22 (status 12)
Leraren HBS	152*
Leraren HBS of gymnasium	152*
Onderwijzers, hoofdonderwijzers	151
Overige onderwijsgevenden	153, 154
Journalisten	29

* Het onderscheid tussen de 'Geleerde stand' en 'Overige beroepen' werd voor deze categorie bepaald op basis van de 4e digit per beroepstitel.

Toelichting

De codes tussen haken betreffen statuscategorieën volgens de uitgebreide statusindeling van Tulder (VTX) en geven een nadere onderverdeling van de socio-professionele categorieën (M96). De inhoud van de subgroepen 'Geleerde stand' en 'Overige beroepsgroepen' is vooral afkomstig uit de socio-professionele hoofdgroep II, 'Vrije en academische beroepen'. Deze categorieën werden -voorzover mogelijk- aangevuld vanuit de hoofdgroepen I en IV. Omgekeerd zijn er ook vanuit de categorie van de 'Vrije en academische beroepen' beroepsgroepen onder de categorie van de 'Gezeten' of 'Eenvoudige burgerij' gebracht. Voor de indeling zie verder Idenburg (1964): 144-148; zie ook Van Hamelsveld (1791).

Indeling volgens de beroepstellingen van 1889 en 1920 (B8920-indeling)

Alvorens de beroepstitels naar beroepssector in te kunnen delen, moesten de beroepstellingen van 1889 en 1920 eerst zelf onderling vergelijkbaar worden gemaakt. Om

verschillende redenen is dit een moeilijke opgave. De telling van 1889 geeft een indeling naar *beroep*; de telling van 1920 deelt de beroepen in naar *bedrijfssector* en geeft daarnaast voor de vrije beroepen en de loonafhankelijken ook een beroepsindeling. Dit heeft bijvoorbeeld de consequentie, dat er in 1920 per bedrijfscategorie is aangegeven hoeveel kantoorbedienden er zich in loondienst bevonden (voor een evaluatie van de vergelijkbaarheid van de beroepstellingen, zie Van Dijk & Verstegen 1988 en De Jonge 1966). Schema 4.3 geeft een overzicht van de wijze waarop de categorieën van 1889 en 1920 aan elkaar vergelijkbaar zijn gemaakt en hoe ze zijn ondergebracht bij de in deze studie gehanteerde socio-professionele indeling.

Schema 4.3 Herindeling van de socio-professionele categorieën volgens de criteria van de beroepstellingen 1889 en 1920 (B8920).

Beroeps- categorie beroepstelling	Omschrijving	Beroeps-/bedrijfsklasse		Socio-professionele categorieën
		1889	1920	
1	Industrie	1 - 16 ^a	1 - 17 ^a , 24 ^{b,d}	32, 33, 43, 452, 454
2	Landbouw + Visserij	17 - 18	18 - 19 ^d	31
3	Handel	19, 23-24	20 ^d	34, 35, 41, 423
4	Verkeer	20	21 ^d	17, 37, 38, 443, 455, 46
5	Bank- en verzek.wezen	21-22	22 - 23	36, 424
6	Vrije beroepen	25, excl. h,i	24 ^b	21, 22, 24, 25, 27-29
7	Godsdienstuitoefening	34	28	23
8	Onderwijs (incl. openbaar)	26+30d+32d	25	15
9	Verpl. en verzorgende beroepen	27	24 ^b	442
10	Overheidsdienst (excl. bedrijven) ^a	30 - 33 (excl. 30d, 32d)	24 ^{b,c}	11, 12, 13, 14, 18, 26
11	Boekhouders, adm. employés	25h, 25i	24 ^{b,d}	421, 422, 441
12	Huiselijke diensten	28	26	-
13	Losse arbeiders	29	27	451

a Het is bij het gemeentepersoneel niet goed mogelijk om uit de socio-professionele categorie 18 (zie bijlage XI.4) de gemeentebedrijven te isoleren, daarom bevat categorie 10 ('Overheidsdienst excl. bedrijven') in 1889 ook de leidinggevenden van bedrijfsklasse 15 (posities A t/m C), in 1920 die van bedrijfsklasse 16 (positie A t/m C).

b De subgroepen van bedrijfsklasse 24 (vrije beroepen) werden als volgt verdeeld (exclusief ondersteunende beroepen): 5.5 en 17.11 naar 'Industrie'; 3, 5.1-4, 5.6, 7, 9.1-5, 17.1-10, 19 en 22 naar 'Vrije beroepen'; 9.6, 10, 16 naar 'Verpl. en verzorgende beroepen'; 1, 2, 4, 8, 11-15, 18, 21 naar 'Overheidsdienst' en 11 en 20 naar 'Boekhouders adm. employés'.

c Personen in overheidsdienst vindt men in 1920 voornamelijk in bedrijfsklasse 24 (vrije beroepen), de rest vindt men in een groot deel van de overige bedrijfsklassen. Met uitzondering van bedrijfsklasse 25 (onderwijs) zijn de aantallen echter weinig relevant en/of behoren deze personen tot de 'Overheidsbedrijven', zie ook noot a.

- d De telling van 1920 maakt een onderscheid naar direct en indirect personeel. Belangrijke categorieën hieronder zijn die van het administratieve personeel (in de telling van 1889 nog onder de vrije beroepen gerangschikt) en die van de voerlieden/chauffeurs; in totaal gaat het hier om resp. 45.918 en 15.855 personen. Deze zijn ondergebracht in resp. categorie 11 en 4. De aantallen in de desbetreffende bedrijfsklassen werden naar evenredigheid verminderd.

Toelichting

Voor de gebruikte indelingen zie *Uitkomsten beroepstelling 1889* en *Uitkomsten beroepstelling 1920*.

Indeling volgens de principes van Ringer (RIPR-indeling)

De door Ringer (1979: 281-284) gebruikte indeling is een herindeling van de in de Pruisische onderwijsstatistiek gangbare sociale categorieën. De vertaling van deze indeling in de socio-professionele categorieën van appendix A is ondergebracht in schema 4.4.

Ringer onderscheidt geen aparte categorie voor de hoge ambtenaren. Hij gaat ervan uit dat ze in de toentertijd bestaande statistiek onder hun academische titel, *Juristen*, zijn opgenomen. Om deze reden moest voor Nederland (en Frankrijk, zie volgende alinea) de scheiding tussen hoge en middelbare ambtenaren tamelijk hoog worden aangebracht. Bij de categorie van de 'Beambten/witte boorden' en bij die van de 'Technische beroepen' werd er door Ringer geen onderscheid gemaakt tussen de overheids- en privé-sector. Hoewel de categorie 'Bedienend en/of ongeschoold personeel' door Ringer niet apart werd onderscheiden -ze zijn opgenomen onder 'Overig'- is dat in schema 4.4 wel gedaan. Ditzelfde geldt ook voor de door Ringer onder 'Overig' gebrachte groepen van de 'Renteniers' en 'Geen beroep'.

Ook de gegevens van Harrigan (1980) betreffende de sociale afkomst van gediplomeerden aan Franse *lycées* en *collèges* uit de periode 1860-'65, werden vergelijkbaar gemaakt met die van Pruisen. Hierbij kon min of meer probleemloos worden uitgegaan van zijn dissertatie. De basisgegevens zijn hierin onderverdeeld over bijna honderd verschillende sociale groepen en van elke groep zijn door Harrigan voldoende voorbeelden van beroepstitels gegeven om een goede indruk te verkrijgen van de wijze waarop deze groepen werden samengesteld (Harrigan 1980: 170-174). Een en ander betekent dat, hoewel voor het principe van indelen werd uitgegaan van Ringer, de Nederlandse en Franse cijfers onderling beter vergelijkbaar zijn dan met die van Pruisen.

Schema 4.4 Herindeling van Nederlandse en Franse beroepstitels naar de indeling Ringer van Pruisische gediplomeerden uit de periode 1875-1899 (IDPR).

Sociale groep Ringer	Indeling VHMO volgens beroeps- klassen / sociale status		Indeling sociale groepen Harrigan
	Pruisen	Nederland	
1 Juristen		137, 141, 21, 26 (12)	28-32
2 Leraren, professoren		152, 153, 155(11-12), 156, 28(21)	42-44, 54
3 Predikanten		23	84
4 Artsen, apothekers etc.		22 (11-12)	33-36
15*Hoge ambtenaren		11(11), 121(11), 125(11), 126, 171(11)	55-56
5 Officieren		131-134	37-38

6	Beambten	11 (12), 121(12-21), 123, 128, 135, 136, 142, 143, 171(12-21), 172, 173, 176, 178, 181-183, 185-186, 22(31), 25, 26(22-31), 28(22-31), 29, 36, 42, 442	27, 39-41, 57-64, 70, 81-82, 86-88, 92, 94-95
7	Onderwijzers	151, 154, 159	45, 90
8	Technische beroepen	127, 155(31), 174, 177, 184, 24, 27, 43, 441	9, 21, 25, 47-53, 93, 96
9	Landeigenaren	31 (11-12)	14-15
10	Landbouwers	31 (21-50)	6-8
11	Industriëlen	32	17, 20
12	Handel, winkelstand, horeca	335, 34, 35, 37, 38, 41, 443, 46(32-42)	18-19, 22-24, 26, 65-69, 71-80, 89
13	Ambachtslieden	331, 454	12, 13
141*	Ongeschoold	451, 452, 455, 46(50+60)	04, 05, 10, 11, 83, 91
142*	Renteniers	51, 53, 55, 58	16
143*	Overigen, onbekend	52, 54, 56, 57	00-03, 85

* Feitelijk niet door Ringer onderscheiden categorieën, zie verder de toelichting.

Toelichting

De cijfers tussen haken zijn statuscategorieën volgens de uitgebreide statusindeling van Van Tulder (VTX) en geven een nadere onderverdeling van de socio-professionele categorieën (M96).

De categorieën van 'Hoge ambtenaren', 'Bedienend en/of ongeschoold personeel', 'Renteniers' en 'Onbekend' werden door Ringer niet onderscheiden. De categorie van de 'Hoge ambtenaren' bevindt zich bij hem onder de 'Juristen', de andere genoemde categorieën onder 'Overig'. Bij de categorie van de 'Beambten/Witte boorden' en bij die van de 'Technische beroepen' is er door Ringer geen onderscheid gemaakt tussen de overheids- en privé-sector. De categorieën 1-4 vallen onder de algemenere titel 'Academici'. Zie Ringer (1979): 71 voor tabel en 281-284 voor toelichting. Voor Frankrijk, zie Harrigan (1980): 170-174.

De indeling van Lundgreen, Kraul en Ditt (LKD-indeling)

Voor hun onderzoek naar de sociale achtergrond van schoolleerlingen in Minden en Duisburg werd door Lundgreen, Kraul en Ditt (1988) een nieuwe codering opgezet voor het indelen van beroepstitels (LKD-indeling). Er werd daarbij uitgegaan van een basiskodering van 1300 beroepstitels die in 44 sociaal-professionele categorieën werden ondergebracht. Deze categorieën kwamen tot stand door een combinatie van twee criteria: sociale status en economische sector. Er werden drie sociale lagen onderscheiden, elk weer onderverdeeld in drie sublagen (boven/onder/niet nader te onderscheiden), en de volgende zes beroepssectoren:

- 0 Niet in te delen
- 1 Agrarische sector
- 2 Industriële sector
- 3 Dienstensector
- 4 Militaire sector
- 5 Overige sector

De combinatie van deze criteria leverde potentieel minimaal $3 * 3 * 6 = 54$ sociale categorieën op. Minimaal, omdat er binnen een dergelijke combinatie weer nadere onderverdelingen konden worden gemaakt. Daar lang niet elke combinatie werd gebruikt, bleef het aantal onderscheiden sociaal-professionele categorieën in de praktijk echter weer beperkt tot 44 (Lundgreen, Kraul en Ditt 1988: Anhang II, 319-364).

Schema 4.5 *Herindeling van de socio-professionele categorieën volgens de criteria van Lundgreen, Kraul en Ditt (LKD).*

LKD-indeling	Indeling socio-professionele categorieën in combinatie met de statusindeling van Van Tulder
Oberschicht	
Besitzbürgertum	
1 Grossagrariër	31 (10-12), 58
2 Grossbürgertum	32, 35-38 (10-11)
Bildungsbürgertum	
3 Höhere Beamte	11, 12 (11-21), 14 (11-21), 15 (11-12), 17-18 (11-21)
4 Offiziere	131-134, 137
5 Freie Berufe	Hoofdgroep II (status 11-21) + 28 (22)
Mittelschicht	
Alter Mittelstand	
6 Bauern	31 (20-50)
7 Handwerksmeister	33
8 Kaufleute	34, 35-38 (12-50)
Neuer Mittelstand	
9 Mittlere Beamte	12 (22-42), 14 (22-42), 15 (21-31), 17-18 (22-42)
10 Mittlere Angestellte	Hoofdgroep II (status 22-31) behalve 28 (22), 41-43 (12-42), 441-443 (21-42), 461 (32-42)
11 Unteroffiziere	135
Unterschicht	
Arbeiter	
12 Ungelernte Arbeiter	451, 452, 455
13 Gelernte Arbeiter	454
Beamten, Angestellte	
14 Untere Beamten und Angst.	Hoofdgroep I en IV (status 50-60), behalve 136 en 451-455
15 Soldaten	136
Niet in te delen	Hoofdgroep V, behalve 58

Toelichting

De cijfers tussen haken zijn statuscategorieën volgens de uitgebreide statusindeling van Van Tulder (VTX) en geven een nadere onderverdeling van de socio-professionele categorieën (M96). Voor de LKD-indeling, zie Lundgreen, Kraul en Ditt (1988): Anhang II, 319-364.

Bij het indelen in sociale lagen werd, bij twijfel, door Lundgreen e.a. uitgegaan van de laagste mogelijkheid. Dat betekent bijvoorbeeld dat in het geval van ambachtslieden werd gekozen voor een indeling als 'geschoold arbeider', tenzij expliciet duidelijk was dat het hierbij om een zelfstandige ging, bijvoorbeeld door de toevoeging 'Meister'. Ook betrekkelijk hoog geschoolde beroepen, zoals goudsmid of instrumentmaker werden tot de middengroepen gerekend. Dit is een andere benadering dan hier in schema 14.5 is toegepast; hier werd -gegeven de doelgroepen: ouders van TH-studenten en VHMO-leerlingen- bij twijfel steeds gekozen voor plaatsing als een zelfstandige.

De hiervoor genoemde 44 sociaal-professionele categorieën werden vervolgens weer ingedeeld in vijftien overkoepelende categorieën. Dit werd op een dusdanige wijze gedaan dat er drie hiërarchisch te onderscheiden lagen werden geconstrueerd, elk met een beperkt aantal subgroepen. Belangrijk aan deze overkoepelende indeling is verder, dat deze dusdanig werd opgezet, dat ze vergelijkbaar is met andere, o.a. door Kocka en Kaelble gebruikte, indelingen (Lundgreen, Kraul & Ditt 1988: 360-362).

De door Lundgreen, Kraul en Ditt gebruikte werkmethode lijkt als geheel sterk op de wijze waarop in appendix A de beroepstitels zijn ingedeeld. Het was in de praktijk dan ook betrekkelijk gemakkelijk deze indeling op het Nederlandse VHMO toe te passen. Voor de exacte indeling, zie schema 4.5.

Indeling naar sociale status volgens de CBS-criteria van het cohort 1964-'65 (CBS65-indeling)

De hier onderhavige indeling werd door het CBS gebruikt bij de bepaling van de sociale achtergrond van het leerlingencohort 1964-'65 (CBS 1972, 1982). Een rechtstreekse omzetting van de CBS-kodering in de socio-professionele en statuscategorieën van appendix A was helaas niet mogelijk; zowel de originele beroepstitels als de kodeerinstruities konden -vanwege een gebrekkige archivering- niet meer worden geleverd. Ook voor de onderzoekers van het Instituut voor Toegepaste Sociologie (ITS), die met het *Van jaar tot jaar*-onderzoek voortbouwden op dit VHMO-cohort, was het in hoge mate onduidelijk hoe het CBS de beroepstitels had ingedeeld. Het ITS maakte vervolgens een eigen indeling die, al hanteerde men in naam veelal dezelfde categorieën, toch op grote verschillen met die van het CBS uitkwam (Kropman en Collaris, 1974: dl. 1, 4.32-4.35; dl.2, E28).

In schema 4.6 zijn de socio-professionele beroepen zo goed als mogelijk ingepast in het CBS-schema. Dit gebeurde op basis van een reconstructie van wat men toentertijd op het CBS onder de verschillende categorieën zal hebben verstaan. Dit gebeurde door middel van een vergelijking van de uitkomsten van de sociale verdeling van het CBS-cohort 1964-'65 met de uitkomsten van de enquête van Van Tulder (1962) en de *Uitkomsten beroepstelling 1920*. De reconstructie verliep in een aantal stappen en had tot doel de indeling van het CBS te operationaliseren in de termen van de socio-professionele en status-indeling van appendix A.

Als eerste stap werd van de CBS-indeling de bovenste laag gedefinieerd. Van Tulder kwam op basis van zijn onderzoek naar de sociale stratificatie van Nederland voor het steekjaar 1919 uit op een bovenste sociale laag van 1,3%; voor het jongste steekjaar, 1954, was dit 2,8%. Bij het cohort 1964-'65 telde het CBS 6,5% vaders in de bovenste categorie (Van Tulder 1962: 90; CBS 1972: 12). Op basis van de categorie-definities kan gesteld worden, dat de bovenste categorie van het CBS correspondeert met de bovenste laag van Van Tulder en deels met de tweede laag. Veronderstellende dat deze verhoudingen in de tijd gelijk zijn gebleven, dan zal de bovenste groep van het CBS in 1920 afgerond 2,5% groot zijn geweest (de 6,5% van 1965 werd geacht vergelijkbaar te zijn met 5,5% in 1954, $5,5 \cdot 1,3/2,8 = 2,55$). Deze bovenste groep van het CBS-cohort bestaat uit grote ondernemers, vrije beroepen en hoge ambtenaren. Uit de *Beroepstelling van 1920* komt een percentage van 0,9% voor de vrije beroepen (Mandemakers 1996: tabel 13.9). Indien er voor de rest van deze categorie: leraren, predikanten, hoge ambtenaren een schatting wordt gemaakt van 0,6%, blijft er nog 1% over voor de categorie van de relatief grote ondernemers.

Schema 4.6 *Herindeling van de socio-professionele categorieën naar de (vermoedelijke) criteria van het CBS, toegepast bij het VHMO-cohort 1964-'65 (CBS65).*

Hogere employés, incl academische vrije beroepen

11, 121, 125*, 126, 131, 132, 133, 134*, 137, 141, 142*, 143*, 151*, 152*, 153*, 154*, 155*, 156, 159*, 171, 172*, 181*, 184*, 186, 21, 22*, 23, 24, 26*, 27 (1), 28*, 29*, 314 (1), 315 (2), 318, 32, 357 (1,2), 359 (1), 361, 362 (1,20), 38 (1,2), 421*, 424*, 43*, 443*

Middelbare employés, incl. niet-acad. vrije beroepen

123, 125*, 127*, 134*, 135*, 142*, 151*, 152*, 153*, 154*, 155*, 159*, 172*, 174*, 181*, 182, 184*, 22*, 25, 26*, 27 (2), 28*, 29*, 312 (2), 359 (2,3), 362 (22,3,4), 41 (2,3), 421*, 424*, 43*, 441*, 442*, 443*, 461(3)

Zelfstandige middenstand

33, 34, 351, 352, 353, 356, 357 (3), 37, 38 (4),

Boeren en tuinders (zelfstandig)

312 (1,3), 314 (3), 315 (3,4,5), 317

Lagere employés

124, 125*, 127*, 128, 135*, 136 (5), 142 (4,5), 143*, 173, 174*, 176, 177 (4,5), 178 (5), 183, 184 (4,5), 185, 41 (4,5), 421*, 423, 424*, 43*, 441*, 442 (4,5), 461 (4,5)

Geschoolde arbeiders

177 (4), 454

Ongeschoolde arbeiders en landarbeiders

136 (6), 177 (6), 178 (6), 38 (5), 451, 452, 455, 461 (6)

* De cijfers tussen haken zijn statuscategorieën volgens de uitgebreide statusindeling van Van Tulder (VTX) en geven een nadere onderverdeling van de socio-professionele categorieën (M96). In het geval van een * werd de grens tussen de hogere, middelbare en lagere employés gelegd tussen de Van Tulder-categorieën 11 t/m 21, 22 t/m 32 en 41 t/m 42.

Toelichting

Voor een beschrijving van het VHMO-cohort 1964-'65, zie CBS (1972).

De omvang van de categorie 'Boeren en tuinders' (verg. schema 4.6) kan volledig uit de beroepstelling worden afgeleid (9,1%), de categorie van de zelfstandigen in de categorie 'Industrie, bouw, handel, etc.' ook, deze bedraagt 12,9%, indien hier nog de 1% wordt afgetrokken voor de grote ondernemers, zie vorige alinea, dan blijft er een percentage van 11,9% over voor de categorie van de 'Zelfstandige middenstand' in de CBS-classificering). De *beroepstelling 1920* geeft verder nog een aandeel van 63,0% voor de categorie van het totaal van geschoolde en ongeschoolde arbeiders. Hier zitten volgens De Jonge ook technici, voorlieden e.d. onder, deze hebben de status van lagere employé in de definiëring van het CBS, stel dat dit 3% was, dan maken de onderste twee CBS-categorieën 60% van het totaal uit. Toelichting: het aandeel van de employés in de mannelijke beroepsbevolking bedraagt in 1930 15,2%, in 1920 15,0%, in 1909 12,4% en in 1899 10,3%. De jaren 1899 en 1909 geven, aldus De Jonge, overschattingen vanwege de opname van voorlieden en technici die in 1920 tot de geschoolde arbeiders worden gerekend. Gezien de ontwikkeling

in de verhoudingen lijkt een schatting voor deze categorie van 3% dan ook een absoluut maximum (De Jonge 1966: tabel 2)).

Alles bij elkaar heeft nu $2,5 + 9,1 + 11,9 + 60 = 83,5\%$ van de beroepsbevolking een plaats gekregen. De rest, 16,5%, moet worden verdeeld over de categorieën van de lagere en de middelbare employés. Deze verdeling is moeilijk en dit is ook het punt waar het CBS het minst duidelijk is. In elk geval bevindt zich het 'restant' van de tweede sociale laag van Van Tulder, te schatten op $5,7\% - (2,5 - 1,3 = 1,2) = 4,5\%$ in de categorie van de middelbare ambtenaren (Mandemakers 1996: tabel 13.9). Tevens kan de uit de categorie van de arbeiders gelichte groep van lagere employés, 3% van het totaal, tot de lagere employés worden gerekend. Dan blijft er nog een percentage over van 9 procent die over de groep van lagere en middelbare employés moet worden verdeeld. Van Tulder telt voor de onderste drie categorieën een totaal van 71,3%, na aftrek van 60,0% arbeiders, geeft dit een restant van 11,3%. Hierin zitten nog enige 'lagere' ondernemers, zoals klompenmakers. Als dit percentage op 1% wordt geschat, dan komt de categorie van de lagere employés uit op 10,3 procent. De overblijvende categorie van de middelbare employés komt dan op 6,2 procent (De Jonge 1966: tabel 2, Van Tulder 1962: 90), gegeven het totaal van 16,5% (deze 6,2% omvat de 4,5% die volgens Van Tulder tot de middelbare ambtenaren moet worden gerekend).

5. Literatuur

- Bouchard, G. (1984), 'The Saguenay population register and the processing of occupational data: An overview of the methodology', *Historical social research* 9, nr. 32, 37-58
- CBS (1972), *Schoolkeuze en schoolloopbaan bij het voortgezet onderwijs. Generatie glo leerjaar 6 1964/'65* ('s-Gravenhage)
- CBS (1982), *Schoolkeuze en schoolloopbaan bij het voortgezet onderwijs. Cohort 1964/'65* ('s-Gravenhage)
- Dijk, H. van (1976), *Rotterdam 1810-1880. Aspecten van een stedelijke samenleving* (Schiedam)
- Dijk, H. van & S. W. Verstegen (1988), *Dienstverlening in Nederland en Duitsland. Tussen eerste wereldoorlog en welvaartsstaat (1920-1960)* (Amsterdam)
- Erikson, R. & J. H. Goldthorpe (1987), 'Commonality and variation in social fluidity in industrial nations', *European sociological review* 3, 54-77, 145-166
- Erikson, R., J. H. Goldthorpe & L. Portocarero (1979), 'Intergenerational class mobility in three Western European societies', *British Journal of Sociology* 30, 415-441
- Ganzeboom, H. B. G., R. Luijkx, e.a. (1987) 'Internationale klassenmobiliteit in Nederland tussen 1870 en 1985', *Mens en maatschappij* 62, 17-43
- Goldthorpe, J. H. (1980), *Social mobility & class structure in modern Britain* (Oxford)
- Goldthorpe, J. H. & K. Hope (1974), *The social grading of occupations. A new approach and scale* (Oxford)
- Hamelsveld, IJ. van (1791), *De zedelijke toestand der Nederlandsche natie, op het einde der achttiende eeuw* (Amsterdam)
- Harrigan, P. J. (1980), *Mobility, elites, and education in French society of the second empire* (Waterloo, Ontario)
- Heek, F. van & E. V. W. Vercrujisse (1958), 'De Nederlandse beroepsprestige-stratificatie', in: *Sociale stijging en daling in Nederland I* (Leiden), 11-50
- Idenburg, Ph. J. (1964), *Schets van het Nederlandse schoolwezen* tw. herz. dr. (Groningen)
- Jonge, J. A. de (1966), *Vergelijking van de uitkomsten van de beroepstellingen 1849-1960* (Hilversum), dertiende algemene volkstelling 31 mei 1960, dl. 10c
- Katz, M. B. (1972/'73), 'Occupational classification in history', *Journal of interdisciplinary history* 3, 63-88
- Klaassen, I. & R. Luijkx (1987a), 'De ontwikkeling van sociaal-economische indices voor Nederland in de jaren '60 en '80', *Sociale Wetenschappen* 30, 207-221
- Klaassen, I. en R. Luijkx (1987b), *De ontwikkeling van sociaal-economische indices voor Nederland in de jaren 60 en 80* (Katholieke Universiteit Brabant). Working papers series 20
- Kropman, J. A. & J. W. M. Collaris (1974) *Van jaar tot jaar. Onderzoek naar de school- en beroeps carrière van jongens en meisjes die in 1965 het lager onderwijs verlieten. Eerste fase* (Nijmegen), 3 dln
- Kuiper Hzn., G. (1978), 'Stratificatie in Nederland: de Leidse school', in: J. L. Peschar en W. C. Ultee (red.), *Sociale stratificatie. Op weg naar empirisch-theoretisch stratificatieonderzoek in Nederland* (Deventer), 40-64
- Lente, D. van, K. Mandemakers & R. Rottier (1993), 'De sociale achtergronden van studenten aan de hogere technische opleidingen in Delft 1842-1940', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 19, nr. 4 (1993), 432-462
- Lundgreen, P., M. Kraul & K. Ditt (1988), *Bildungschancen und soziale Mobilität in der städtischen Gesellschaft des 19. Jahrhunderts* (Göttingen)

- Mandemakers, C. A. (1996), *Gymnasiaal en middelbaar onderwijs. Ontwikkeling, structuur, sociale achtergrond en schoolprestaties, Nederland, ca. 1800-1968* (dissertatie Rotterdam)
- Mandemakers, K. (1987), 'Aanzet tot een beroepsstratificatie voor Nederland omstreeks 1900. Tiel 1884 en 1918', *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* 13, 198-222
- Mandemakers, K. (1993), 'Basic elements of a scheme for a successful classification of occupational titles in an interdisciplinary, historical and international perspective', in: K. Schürer, H. Diederiks, (ed.), *The use of occupations in historical analysis*, (St. Katharinen), 41-48
- Ringer, F. K. (1979), *Education and society in modern Europe* (Bloomington, London)
- Treiman, D. J. (1977), *Occupational prestige in comparative perspective* (New York)
- Tulder, J. J. M. van (1962), *De beroepsmobiliteit in Nederland van 1919 tot 1954. Een sociaal-statistische studie* (Leiden)
- Uitkomsten der beroepstelling in het Koninkrijk der Nederlanden op den 31sten december 1889* ('s-Gravenhage 1892-1894), 14 dln
- Uitkomsten beroepstelling 31 december 1920* ('s-Gravenhage, 1924), 3 dln

Appendix A

Subgroepen socio-professionele indeling (M96) met indeling naar sociale status volgens Van Tulder (VT) en volgens uitgebreide Van Tulder (VTX)

De in deze appendix opgenomen lijst geeft een volledig overzicht van de indeling van de beroepstitels naar socio-professionele categorieën en sociaal prestige. Tussen haken is waar mogelijk aangegeven, of de titel voorkwam in de lijst van Treiman (1977) of van Van Tulder (1962). In het eerste geval wordt na de beroepstitel tussen haken de hoogte van het prestige gegeven; in het tweede geval volgt een markering met een '*'. De indeling van Van Tulder is hierbij aanvullend op die van Treiman, bij 'dubbele' vermeldingen werd de lijst van Treiman tot uitgangspunt genomen. In een aantal gevallen werd, om inconsistenties te voorkomen, voor de statusindeling van een bepaald beroep de gemiddelde status aangehouden (bv. voor de beroepstitel 'Industrieel' staan er in principe drie scores ter beschikking: 82,0 voor de eigenaar grote bedrijven; 78,1 voor zelfstandige leiders grote ondernemingen, 72,4 voor de directeur grote ondernemingen; gemiddeld: 77,5).

Allereerst wordt hierna voor elke gecreëerde socio-professionele beroepsgroep de code gegeven (M96). Vervolgens wordt per statuscategorie van Van Tulder (VT en VTX) een opsomming gegeven van de daaronder gebrachte beroepstitels.

I Overheid

11 Bekleder publiek ambt

- 11 Burgemeester grote gemeente (78.1), Lid provinciale staten, Lid eerste/tweede kamer SG, Lid gedeputeerde staten, Hoogheemraad, Dijkgraaf, Commissaris der koningin, Minister
- 12 Burgemeester kleine gemeente (71.0), Wethouder (*)

12 Ambtenaren (rijk, provincie, koloniën)

121 Hogere ambtenaren

- 11 Ambassadeur, Inspecteur-generaal, Hoofdingenieur (waterstaat of kadaster), Hoofdinspecteur arbeidsinspectie, volksgezondheid, Raadsadviseur departement, Directeur-Generaal, Directeur directie
- 12 Hoofd-inspecteur belastingen, Inspecteur belastingen (65.1), Hogere ambtenaar (60.7), Ingenieur bij overheid, bv. waterstaat, kadaster (75.8), Referendaris (*), Griffier (*), Eerste stenograaf Staten-Generaal, Districtsleider, Administrateur (*), Rijksbetaalmeester, Voorzitter Raad van Arbeid, Inspecteur Raad van Arbeid, Inspecteur administratie marine, Inspecteur koopvaardij, Consul, Accountant in rijksdienst (67.9), Leider rijksbureau voedsel
- 21 Rijksontvanger (58.8), Ontvanger registratie en domeinen (58.8), Adjunct referendaris, Adj. inspecteur belastingen, Adj. Inspecteur departement, Personeelschef rijksbureau

123 Middelbare ambtenaren

- 22 Hoofdcommies (*), Hoofdambtenaar, Hoofdcontroleur belastingen, Hopman NAD, Chef controleur, Rijkschatter, Burochef kazerne
- 31 Middelbare ambtenaar (53.3), Commies (53.3), Adj. commies (*), Stenograaf bij Staten-Generaal, Hofbeambte, Hoofd-assistent, Sous-chef, Assistent-accountant

124 Lagere ambtenaren

- 41 Schrijver (42.9), Controleur, Verificateur, Adj. schrijver, Assistent (40.4), Klerk, Administratief ambtenaar, Onderhopman NAD, Ambtenaar 3e klas, Ambtenaar zonder rangaanduiding

125 Oost- en West-Indische ambtenaren

- 11 Resident, Gouverneur, Vice-president Raad van Indië, Voorzitter volksraad
- 12 Assistent-resident, Inspecteur boswezen, Secretaris departement, Gezaghebber BB
- 21 Adj. secretaris, Hulpgezaghebber BB
- 22 Hoofdambtenaar
- 41 OI Ambtenaar rang onbekend, Bestuursambtenaar

126 Academische functies overheid

- 12 Rijksveearts (72.4), Archivaris, Conservator museum, IJker, Wetenschappelijk hoofdambtenaar
- 21 Adj. ijker, Adj. conservator, Bibliothecaris (62.0)

127 Toezienend en technisch personeel

- 22 Landmeter kadaster, Rijkskeurmeester, Hoofdopzichter, Technisch hoofdambtenaar, Loods (*), Opzichter/tekenaar (56.1)
- 31 Analist (51.1), Rekenaar laboratorium
- 32 Opzichter (telegrafie, waterstaat etc.), Opzichter Indische wateren, Technisch ambtenaar
- 41 Hulpkeurmeester, Controleur kadaster, Machinist artillerie-inrichting (39.1), Machinist loodswezen

128 Bedienend personeel

- 42 Pedel
- 50 Bediende, concierge of amanuensis bij onderwijs (26.9), Portier paleis, Bewaker marinewerf, Bode departement, provinciaal bestuur (28.3), Brugknecht, Sluiswachter (26.9)

13 Leger**131 Officieren rang onbekend**

- 21 Officier, Kringhoofd BB, Hoofd BB

132 Officieren van gezondheid

- 12 Officier van gezondheid (er. / . tw klas) (*), Militair apotheker, Arts ter zee (Kapitein-luitenant)

133 Hoge officieren

- 11 Brigade-Generaal, Vice-Admiraal, Schout bij nacht, Chef-staf
- 12 Kolonel (68.5), Hoge officier (*), Luitenant-kolonel, Majoor, Kapitein-luit. ter zee, Kapitein ter zee, Commandant vliegbasis, Commandeur

134 Luitenants en kapiteins (57.5)

- 21 Kapitein (*), Luitenant ter zee, Ritmeester, Kapelmeester, Officier van administratie, Officier-vliegenier
- 22 Er. luitenant (*), Tw. luitenant, Luitenant ter zee 3e klas

135 Onderofficieren (41.5)

- 32 Sergeant-majoor (*), Adjudant-onderofficier, Vaandrig, Sergeant-vliegenier, Onderofficier-vliegenier
- 41 Onderofficier (41.5), Sergeant (*), Onderkapelmeester, Marechaussee, Wachtmeester marechaussee, Brigadier marechaussee, Kantonnier

136 Manschappen

- 50 Korporaal (*), Chevron, Kanonnier, Tamboer
- 60 Soldaat, Vrijwillig soldaat, Beroepsmilitair (19.6), Loteling, Militair

137 Militaire rechtspraak

- 11 Lid hoogmilitair gerechtshof, President hoogmilitair gerechtshof, President krijgsraad
- 12 Auditeur-militair

14 Politie en rechterlijke macht**141 Rechtbank**

- 11 Rechter (78.1), Kantonrechter (78.1), Lid gerechtshof (78.1), Lid Raad van Justitie (OI), Raadsheer gerechtshof (*), Procureur-Generaal, Voorzitter Raad van Beroep
- 12 Griffier (*), Substituut-griffier, (Substituut) Officier van justitie, Advocaat-Generaal, OI rechterlijk ambtenaar

142 Politie

- 12 Commissaris, Waarnemend divisie-commandant
- 21 Inspecteur (59.6), Adj. districts-commissaris, Opperluitenant staatspolitie, Hoofd-inspecteur, Politie-commandant
- 22 Adjunct-inspecteur
- 31 Rechercheur (50.0), Wachtmeester, Onderluitenant van politie
- 32 Hoofdagent
- 41 Agent (38.3), Veldwachter (38.3)
- 50 Boswachter (*), Jachttopziener

143 Gevangeniswezen

- 12 Directeur gevangenis, Commandant passantenkamp
- 41 Ambtenaar gevangenis

15 Onderwijs

151 Lager onderwijs

- 21 Hoofdonderwijzer (58.4), Onderwijzer ULO (*), Hoofd ULO-school (*)
- 22 Onderwijzer (57.6), Hulponderwijzer

152 Middelbaar onderwijs

- 11 Rector gymnasium, Directeur HBS
- 12 Leraar gymnasium (69.2), Leraar HBS (69.2), Conrector gymnasium, Leraar onbepaald
- 31 Godsdienstleraar/-onderwijzer (50.6), Gymnastiekleraar/-onderwijzer (48.0), Sportleraar

153 Middelbaar en hoger beroepsonderwijs

- 12 Leraar MO (*), Directeur
- 21 Leraar, Leraar boekhouden, Leraar MTS, Assistent-directeur
- 31 Godsdienstleraar (50.6)

154 Lager beroepsonderwijs

- 21 Leraar ambachtsschool (62.0), Directeur landbouwwinterschool
- 31 Godsdienstleraar (50.6)

155 Universiteit

- 11 Hoogleraar (80.6)
- 12 Lector, Leraar polytechnische school, Privaat-docent
- 31 Prosector, Assistent

156 Schoolinspectie

- 12 Schoolopziener (*), Inspecteur VHMO

159 Prive-onderwijs (+overig)

- 21 Kostschoolhouder/hoofdonderwijzer (*), Burgerleraar, Repetitor, Privaatleraar
- 22 Rij-examinator, Onderwijzer Radio Instituut
- 31 Instructeur, Huisonderwijzer, Ass. cursusleider

17 Semi-overheidsinstellingen (spoorwegen, posterijen, gesubsidieerde stichtingen etc.)

171 Hogere functies, directeuren

- 11 Directeur posterijen, spoorwegen, etc.
- 12 Betaalmeester spoorwegen, Directeur kleinere instelling (Arbeidsbureau, Provinciale VVV, Landbouwproefstation,), Referendaris, Chef vervoer, materieel, etc., (Hoofd-) Inspecteur, Secretaris, Adj. directeur spoorwegen, Ingenieur
- 21 Rentmeester kroondomein (*)

172 Middelbare functies

- 21 Stationschef (57.7), Plaatselijk directeur postkantoor, Adj. inspecteur,
- 22 Hoofdcommies (*), Hoofdbeambte, Hoofdemployé, Bureau-chef
- 31 Commies (53.3), Boekhouder (50.6)

173 Lagere functies

- 41 Goederenklerk, Assistent-stationschef, Assistent post, Assistent spoorwegen, Beambte, Postbeambte, Employé, Schrijver (*), Ambtenaar zonder rangaanduiding

174 Toezichthoudende en technische functies

- 22 Chef wegenwerken tram, Dienstchef trammij., Hoofdopzichter
- 31 Ladingmeester, Wagenmeester, Onderdirecteur telegrafie
- 32 Opzichter, Ploegbaas, Onderwerkmeester, Sous-chef werkplaats, Werkmeester, Technisch ambtenaar, Electro-technisch ambtenaar
- 41 Hoofdconductor, Hoofdbrievenbesteller, Haltechef, Machinist spoorwegen (42.1), Telegrafist (41.7)
- 42 Conductor (31.7), Ontvanger op stoomboot

176 Bedienend personeel: posterijen

- 41 Brievengaarder
- 50 Brievenbesteller (28.3), Postbode

177 Bedienend personeel: spoorwegen

- 41 Wagenvoerder (37.7), Bankwerker (37.8), Smid (39.8)
- 42 Electricien (33.5), Timmerman

- 50 Brugwachter (26.9), Wachter bij spoorweg, Besteller, Wagenlichter, Portier, Arbeider
- 60 Poetser

178 Overig bedienend personeel, arbeiders

- 50 Bode ziekenfonds
- 60 Arbeider GSW

18 Ambtenaren gemeente (en gem. instellingen, zoals gasfabriek)

181 Hogere ambtenaren

- 12 Gemeente-secretaris grote gemeente (69.1), Gem. ontvanger (grote gemeente), Gem. bouwopzichter, Gem. archivaris, Gemeente-architect (*), Referendaris, Accountant (*)
- 21 Directeuren plaatselijke instellingen, Chef sociale dienst, Rentmeester (*), Bibliothecaris (62.0)
- 22 Adj. dir. plaatselijke instellingen
- 31 Gemeente-secretaris kleine gemeente (52.8)

182 Middelbare ambtenaren

- 22 Hoofdambtenaar, Hoofdcommies (*)
- 31 Commies secretarie (53.3), Boekhouder (50.6), Ambtenaar burgerlijke stand, Hoofdclerk, Chef recherche sociale dienst, Adj. commies

183 Lagere ambtenaren gemeente

- 41 Administrateur, Controleur, Klerk, Wijkmeester, Employé, Fraude-ambtenaar, Schrijver (42.9), Ambtenaar zonder rangaanduiding

184 Toezienend en technisch personeel

- 21 Inspecteur, Havenmeester
- 22 Technisch hoofdambtenaar, Onderdirecteur, Brandweerofficier
- 31 Hoofdopzichter
- 32 Fabrieksbaas gasfabriek, Visafslager, Opzichter gem. bedrijf (abattoir, reiniging etc.), Adj. hoofdopzichter, Opzichter, Technisch ambtenaar, Onderhavenmeester
- 41 Hulpmarktmeester, Controleur haven
- 42 Kapitein gemeentevervoer
- 50 Badmeester (*)

185 Uitvoerend personeel

- 50 Arbeider gemeente (23.3), Gemeentebode (28.3), Bode licht en water, Slager gemeentebedrijf

186 Leden gemeenteraad

- 12 Lid raad grote gemeente

II Academische en vrije beroepen (zelfstandig en niet-zelfstandig), excl. onderwijs.

21 Advocatuur

- 12 Advocaat (73.5), Advocaat & proc., Mr. in rechten, Juridisch adviseur, Bedrijfsjurist, Rechtsgeleerde

22 Geneeskunde

- 11 Arts (78.7), Med. doctor, Genees-, heel-, en verkoskundige, Specialist, Directeur ziekenhuis
- 12 Apotheker (73.2), Tandarts (72.4), Veearts (72.4), Directeur verpleegtehuis, Psycholoog, Psychoanalyticus
- 31 Vroedmeester, Vroedvrouw (51.1), Chirurgijn, Tandmeester, Tandtechniker, Scheepsarts, Fysiotherapeut

23 Godsdienstuitoefening

- 11 Bisschop
- 12 Rabbijn (73.2), Predikant (70.3), Geestelijke (67.2), Pastoor (69.1), Deken, Kloosteroverste, Hulpredikant, Rector, Missionaris, Vicaris, Leraar seminarium (*), Zendeling (*), Officier Leger des Heils

- 21 Kapelaan (61.1), Assistentie-pater, Priester, Kloosterling, Provisor
- 24 Ingenieurs, werktuigkundigen, excl. 'ir-functies.' en expliciet werkenden bij (semi-)overheid**
 12 (diverse) Ingenieur(s) (75.8), Werktuigkundige, Geoloog, Scheikundige (ir of drs)
- 25 Accountancy e.d.**
 21 Accountant (62.6), Belasting-consulent (*)
 22 Zelfstandig boekhouder
 31 Adj. accountant, Assistent accountant
- 26 Notariaat, deurwaarders**
 12 Notaris (74.0), Candidaat-notaris (66.8)
 22 Vendumeester
 31 Deurwaarder (51.1), Notarisklerk
- 27 Architecten, bouwkundigen**
 12 Architect (67.9), Bouwmeester
 21 Bouwkundige (zelfst.)
- 28 Kunstenaars**
 21 Letterkundige
 22 Toonkunstenaar (55.4), Muzikleraar (54.0), Toneelspeler (53.1), Musicus, Musicus orkest, Muziekmeester, Organist, Beeldhouwer (*), Dansleraar, Regisseur, Professioneel sporter, Illustrator, Auteur, Bibliograaf, Componist
 31 Kunstschilder (45.5)
- 29 Journalistiek**
 21 Hoofdredacteur
 22 Journalist (56.6), Vertaler, Publicist, Redacteur, Tolk
- III Landbouw, industrie, handel en (overige) diensten (zelfstandig of onbepaald)**
- 31 Landbouw, mijnbouw (vervening), tuinderij en bosbouw**
- 312 Landbouw algemeen**
 12 Grondeigenaar, Landgebruiker/-eigenaar
 22 Landmeester, Houder modelboerderij
 30 Agrariër, Boer, Landbouwer, Akkerbouwer, Akkerman, Bouwman, Landman
- 314 Veehouders**
 12 Eigenaar harddraverij
 30 Veehouder, Vee fokker, Plumveehouder
- 315 Tuinders, hoveniers**
 22 Dir. plantenkwekerij
 30 Bloembollenkweker, Bloemenkweker, Boomkweker, Fruitteler, Hovenier, Verwekker, Kweker, Gardenier
 41 Tuinder (39.4), Tuinbouwer, Warmoezenier
 50 Tuinman (28.0), Tuinier
- 317 Bosbouw en mijnbouw**
 22 Vervener, Vervener/veeneigenaar

318 Indische cultures

- 10 Dir. cultuurmij.
- 20 Planter

32 Industrie, relatief grote ambachtsbedrijven (zonder winkel)

321 Algemeen (zonder bedrijfstakaanduiding)

322 Grondstoffen (papier, karton, hout, steen)

323 Chemie (olie, rubber, farmacieg)

324 Voedingsindustrie

325 Metaal

326 Textiel en leer

327 Overig

- 11 Industrieel
- 10 Directeur, Fabrikant, Fabrieksdirecteur

33 Ambacht/middenstand/bouw

331 Met waarschijnlijk zonder een direct commerciële functie (grootbedrijf, middenbedrijf en kleinbedrijf)

- 20 Bierbrouwer, Bierbottelaar, Boekbinder, Boekdrukker, Drukker, Botenmaker, Scheepmaker, Brander, Korenwijnstoker, Likeurstoker, Diamantbewerker, -slijper, Distillateur, Geelgieter, Leerlooier, Katoendrukker, Uitgever, Steenbakker, Zeepzieder, Zoutzieder
- 22 Aannemer (54.4), Aannemer publieke werken
- 30 Emaillieur, Houtzager, Houtzaagmolenaar, Instrumentmaker, Korenmolenaar, Molenaar, Grutterij, Figurenmaker, Houtbewerker, Vergulder, Lithograaf, Steendrukker, Olieslager, Oliemolenaar, Plaatsnijder, Porcelainwerker, Scheepstimmerman, Stratenmaker, Touwslager, Vleesroker, Wagenmaker, Rijtuigmaker, Uitgever, Zeilenmaker, Sigarenmaker, Vetsmelter, Zuurinlegger

335 Met waarschijnlijk direct commerciële functie (kleinbedrijf)

- 31 Goud- en zilversmid (50.3), Horlogemaker (48.7), Juwelier, Opticiën
- 32 Banketbakker (43.1), Koekbakker, Suikerbakker, Coupeur, Kleermaker (43.7), Tailleur, Modiste, Electricien (43.6), Fotograaf (44.1), Timmerman (43.3), Kapper (44.7), Coiffeur, Barbier, Garagehouder, Electro-technicus, Installateur, Chemisch wasser, Boekbinder, Bontwerker, Strookhoedenmaker, Chemisch verver, Bijlartmaker, Bleker, Kleerbleker, Schoenmaker, Parapluiemaker, Zadelmaker, Pantoffelmaker, Geweermaker
- 41 Behangers en stoffeerders (38.4), Decorateur, Smid (39.8), Fijn- en grofsmid, Hoefsmid, Bakker, Brood-en beschuitbakker, Blikslager, Koperslager, Huisschilder, Verver, Schilder (39.1), Kuiper (*), Loodgieter (39.4), Metselaar (38.9), Stratenmaker, Stucadoor, Meubelmaker (42.8), Schrijnwerker, Spiegelwerker, Stoelenmaker, Houtdraaier, Rund-, varkens-, spek-, etc. slachter, Slager (40.0), Vleeshouwer, Beenhakker
- 42 Rijwielhersteller (34.0)
- 50 Schoorsteenveger (24.7), Borstelmaker, Klompenmaker (*), Blokmaker

34 Detailhandel/middenstand/inclusief venten

341 Algemeen

- 30 Winkelier, Koopman/winkelier
- 40 Winkelier met nevenberoep (met een mindere connotatie, bv. arbeider/ winkelier of winkelier/landbouwer)
- 50 Kramer, Venter (24.4)

342 Met winkeltype

- 30 Manufacturier, Modezaak, Winkelier in hoeden, -in schoenen, -in aardewerk, -in porcelein, -in luxe artikelen, -in woninginrichting, -in radio- en tv-artikelen, -in papier (detail), Kunsthandelaar, Wasserie
- 31 Drogist (50.9), Boekhandelaar (48.1)
- 32 Winkelier in scheepsbehoeften, - in ijzerwaren (42.9), - in foto-artikelen, - in textiel
- 41 Kruidenier (42.5), Bloemist (39.6), Grutter, Winkelier in koloniale waren
- 42 Melkrijder, -slijter, -verkoper, Slijter, Tabakswinkel, Sigarenwinkel (33.6), Winkelier in kaas, vleeswaren, zuivelprodukten.

35 Handel (in het groot of onbepaald)

N.B. Directeuren algemene handelsfirma's onder 357

351 Agent voor bepaalde onderneming

- 20 Agent voor buitenlands huis, Agent/commissaris voor transportonderneming, Agent commissionair, Scheepsagent, Textielagent
- 30 Agent, Handelsagent, Agent voor dagblad, Collecteur staatsloterij, Octrooi-gemachtigde, Agent houtaankoop, Agent in meel.

352 Commissionair

- 20 Commissionair, -in effecten, Commissionair/makelaar, Commissionair/kassier, Koopman/commissionair

353 Koopman/koper/handelaar

- 30 Voedingsmiddelen (diverse), Brandstoffen, Diamant, Fourage-artikelen, Tuinbouwartikelen, Hooi, Granen (diverse), Meel, Wijnen, Likeuren, Leer, Boeken, Auto's, Hout, Papier, Sanitair, Bouwmateriaal, Verf, Rijwielen, Manufacturen, Kleding, Koloniale waren, Kunst, Meubelen, Zaden, Geneesmiddelen, Zuivelprodukten, Machines, Electronische artikelen, Muziekinstrumenten; Handelaar (zondere nadere aanduiding); Koopman (zondere nadere aanduiding); Verhuurder aannemerij-artikelen, Handelsreiziger (zelfstandig)
- 40 Ongeregelde goederen, Zakkenkoopman, Koopman in ijzer, -in vis, -in dierlijk afval, -in papier
- 41 Koopman in vee (38.3)

356 Grossiers

- 31 Grossier (52.6), Grossier/koopman, Groothandelaar, Bakker & grossier, Grossier goud en zilver, Grossier in koloniale waren, -in levensmiddelen, -in automaterialen, -in manufacturen, -in chemicaliën, Boekhandel en gros.

357 Directeuren handelondernemingen, exporteurs/importeurs

- 10 Directeur grote handelsmij., bv SHV,
- 20 Cargadoor, Directeuren handelsmaatschappij, Reeder, Lid firma, Exporteur
- 21 Importeur (60.2), Koopman in buitenlandse goederen
- 31 Expeditie (47.0)

N.B. Directeur zonder toevoeging opgenomen onder 321

359 Bemiddelaars, makelaars, adviseurs, etc.

- 11 Commissaris NV
- 21 Bedrijfsadviseur, Technisch adviseur, Project-ontwikkelaar, Reclame-adviseur, Directeur bureau
- 22 Makelaar (54.6), Makelaar in hout, -in koffie, -in onroerend goed, -in drogerijen, Scheepsmakelaar, Impressario, Reisspecialist, Ontwerper, Agent arbeidsbemiddeling
- 31 Expert (47.6), Taxateur

36 Bank- en verzekeringswezen (voorzover als zelfstandige functie mogelijk)

361 Banken

- 11 Directeur Ned. Bank (77.6), Directeur bank (77.6), Bankier (77.6), Kassier-generaal Ned. Bank
- 21 Directeur bijkantoor bank, Agent van bank, Agent Ned. Bank

362 Verzekeringen

- 10 Directeur verz. mij.
- 20 Assurateur
- 22 Hoofdinspecteur
- 31 Inspecteur (51.4)
- 42 Agent verz. mij. (35.2)

37 Horeca, hotelhouderij en stalhouderij & vermaak

371 Café- en koffiehuishouders

- 40 Caféhouder + stalhouderij, rijtuigverhuurderij
- 50 Caféhouder (27.6), Herbergier, Kastelein, Tapper en slijter, Zetkastelein, Zetbaas, Beheerder, Koffiehuishouder

372 Hotelfuncties+stalhouderij

- 22 Hotelhouder (56.3), Hotelhouder + stalhouder
- 31 Hoteldirecteur (zetbaas), Gerant, Restaurateur (50.6)
- 40 Commensaalhoudster, Logementhouder, Pensionhoudster, Stalhouder

373 Vermaak

- 20 Directeur bioscoop

38 Transport

- 10 Directeur scheepvaartmij., Dir. buitenlandse spoorwegmij.
- 12 Scheepskapitein (75.3), Gezagvoerder schip (75.3)
- 20 Stuwadoor
- 21 Stoombootdirecteur, Directeur begrafenisonderneming
- 42 Schipper (35.0), Schuitemaarder
- 50 Chauffeur (24.5), Voerman, Koetsier

IV Landbouw, industrie, handel, overige diensten (niet-zelfstandig functies, lager kader, knechten)**41 Groothandel/detailhandel (uitvoerende functies)**

- 22 Verkoop leider, Sales manager, Hoofdvertegenwoordiger, Commercieel leider
- 31 Inkoper, Kassier wijnhandel, Restaurant, Chef-inkoper
- 32 Winkelchef (43.6), Filiaalhouder (42.4), Depothouder, Exploitant bioscoop, Zaalchef bioscoop
- 41 (Handels)reiziger (37.4), Vertegenwoordiger, Koopman (in dienst), Verkoper
- 50 Winkelbediende (24.3), Kruideniersknecht, Drogistbediende

42 Kantoorpersoneel**421 Algemeen**

- 21 Procuratiehouder (60.2), Secretaris fabriek/maatschappij, Bestuurder, Adj. directeur
- 22 Hoofdadministrateur, Chef boekhouder, Hoofdboekhouder, Personeelschef, Chef (algemeen), Adj. secretaris, Inspecteur administratie
- 31 Boekhouder (50.6), Chef de bureau, Afd. chef (50.9)
- 42 Kantoorbediende (34.7), Administrateur, Klerk, Employé, Beambte, Essayeur, Correspondent, Enquêteur

423 Handel

- 42 Handelsagent, Handelsbediende, Werker voor de handel, Waterklerk, Expediteur.

424 Banken

- 12 Secretaris bank
- 21 Procuratiehouder bank (60.2), Kassier
- 22 Boekhouder Ned. Bank, Inspecteur
- 42 Bankemployé, Beambte Ned. Bank, Kassierbediende, Employé, Beambte, Assistent

43 Toezien en technisch personeel

- 21 Bedrijfschef, Bedrijfsleider, Houtvester, Manager, Chef firma, Beheerder firma
- 22 Hoofd-inspecteur
- 31 Ass. bedrijfsleider, Inspecteur, Montageleider, Technisch Adviseur,
- 32 Fabrikschef (45.0), Fabriksopzichter, Opzichter (45.9), Overopziener, Hoofdopzichter, Surveillant, Baas, Mijnopzichter, Boschbaas, Veenbaas, Chef-kok, Expeditie-baas, Chef expediteur, Tuinemployé, Planter employé, Garagechef, Ploegbaas, Meesterknecht, Boormeester, Afd. chef fabriek, Controleur

- 41 Machinist (onbepaald of in fabriek) (39.1), Magazijnmeester (40.9), Adj. opzichter, Assistent
- 42 Pakmeester

44 Middelbaar geschoold personeel

441 Algemeen

- 22 Actuaris verzekeringsmij., Wiskundig adviseur verzekeringsmij., Tekenaar (56.1), Bouwkundige, Constructie-tekenaar (55.2), Beproeving ing., Werktuigkundige
- 31 Chemicus, Scheikundige, Analist (51.1), Bacterioloog, Genealoog, Arbeidsanalist, Technicus, Electro-technicus
- 41 Ass. laborant, Ass. analist, Ass. chemicus. Ass. calculator,

442 Verzorgende sector

- 31 Apothekersbediende (49.8), Ass. veearts, Ass. soc-ped. instelling, Maatschappelijk werker (50.9), Med. analist (51.1)
- 41 Groepsleider, Jeugdleider, Verpleegster (41.1), Ass. Ziekenhuis,
- 50 Dienstknecht psych. inrichting

443 Zeevarenden

- 21 Machinist koopvaardij (60.0), Stuurman (58.9), Koopvaardijofficier
- 31 Marconist (49.1), Ass. machinist, Tweede machinist, Derde/Vierde stuurman

45 Niet-zelfstandige ambachtslieden, loonarbeiders (industrie, landbouw, visserij en transport)

451 Algemeen

- 50 Werkman
- 60 Dagoner, Grondwerker, Dijkwerker, Los arbeider (*)

452 Arbeiders

- 50 Fabrieksarbeider (27.2), Mijnwerker, Boerenarbeider (27.0), Tuinknecht, Landarbeider, Handlanger, Sorteerder, Samensteller

454 Ambachtslieden

- 41 Bankwerker (37.8), Metaaldraaier, Smid, Koperslager, Monteur (39.4), Letterzetter/typograaf (*), Kleermaker (*), Gasfitter, Boekbinder, Boekdrukker, Fotograaf, Graficus
- 42 Bouwvakarbeider (30.4), Metselaar (29.6), Timmerman, Verver, Behanger, Stoffeerder, Elektriciën (33.5), Kok (33.9), Bakker, Meubelmaker, Automonteur (36.9)
- 50 Loonslager

455 Zeelieden

- 50 Zeeman, Varensgezel (25.4), Schippersknecht, stoker

46 Bedienend personeel

461 Algemeen

- 32 Hofmeester, Proviandmeester
- 42 Koster (29.5), Gids rondvaartboot, Buffetchef
- 50 Bediende (25.2), Huisknecht (25.2), Hoofdportier, Hotelbediende, Kelner (22.1), Incasseerder, Postloper, Buffetbediende, Meteropnemer, Assurantie-bezorger
- 60 Bode, Loopknecht (16.1), Portier (*), Pakker, Courantenbrenger, Magazijnknecht(*), Concierge(*), Colporteur, Nachtwaker, Stalhoudersknecht, Slepersknecht, Nachtwaker

V Overig

- 51 Gepensioneerd
- 52 Zonder beroep
- 53 20 Rentenier
- 54 Geen
- 55 20 Particulier
- 56 Niet vermeld
- 57 Niet gevonden (in bevolkingsregister)
- 58 10 Geen beroep, wel adellijke titel

Appendix B

Frequentie-verdelingen en de betekenis van de variabelen en waarden van het elektronische databestand BERPCLAS.DBF.

In totaal zijn er in het bestand BERPCLAS.DBF 2597 beroepstitels opgenomen. De codering van de beroepstitels is feitelijk gebaseerd op een eerste codering naar basisgroepen. Deze groepen worden gedefinieerd door een combinatie van de variabelen M96 en M96BL; op dit niveau zijn er geen verschillen meer in toegekende codes op de andere classificaties (inclusief Van Tulder).

Om enig inzicht te krijgen in het belang van bepaalde codes binnen dit bestand zijn bij de beschrijving van de variabelen -althans bij de numerieke variabelen- ook steeds de frequentieverdelingen meegegeven. Het totaal bij alle verdelingen is steeds 2597.

TITEL T50 Beroepstitel zoals aangetroffen in het bevolkingsregister en diverse schoolarchieven (dubbele titels werden eventueel afzonderlijk gekodeerd).

M96 N3 Sociaal-professionele indeling M96, voor de betekenis van de waarden zie appendix A

110	21	.8
121	59	2.3
122	44	1.7
123	42	1.6
124	77	3.0
125	29	1.1
126	14	.5
127	41	1.6
128	15	.6
131	17	.7
132	12	.5
133	44	1.7
134	33	1.3
135	15	.6
136	11	.4
137	4	.2
141	33	1.3
142	24	.9
143	3	.1
151	20	.8
152	48	1.8
153	29	1.1
154	7	.3
155	12	.5
156	7	.3
159	15	.6
171	69	2.7
172	41	1.6
173	39	1.5
174	21	.8
175	8	.3
176	4	.2
177	15	.6
178	2	.1
181	48	1.8
182	16	.6
183	28	1.1
184	31	1.2
185	4	.2
186	4	.2
210	10	.4
220	66	2.5
230	39	1.5
231	2	.1
233	1	.0
234	1	.0
235	2	.1
240	26	1.0

241	1	.0
243	1	.0
250	12	.5
251	1	.0
252	1	.0
260	9	.3
262	2	.1
263	1	.0
270	5	.2
273	2	.1
280	21	.8
283	1	.0
285	1	.0
286	1	.0
288	1	.0
289	1	.0
290	12	.5
312	19	.7
314	5	.2
315	20	.8
316	2	.1
317	1	.0
318	10	.4
321	16	.6
322	8	.3
323	9	.3
324	27	1.0
325	12	.5
326	26	1.0
327	17	.7
331	47	1.8
332	23	.9
333	15	.6
334	8	.3
335	64	2.5
336	50	1.9
337	30	1.2
341	9	.3
342	60	2.3
343	2	.1
344	9	.3
351	30	1.2
352	7	.3
353	63	2.4
354	56	2.2
355	21	.8
356	24	.9
357	44	1.7
359	49	1.9
361	26	1.0
362	31	1.2
371	20	.8
372	19	.7
373	1	.0
380	22	.8
410	65	2.5
421	64	2.5
422	10	.4
423	10	.4
424	23	.9
433	39	1.5
434	39	1.5
441	55	2.1
442	16	.6
443	13	.5
451	7	.3
452	26	1.0

454	45	1.7
455	6	.2
461	41	1.6
510	2	.1
520	1	.0
530	1	.0
540	1	.0
550	1	.0
560	1	.0
570	1	.0
580	2	.1

TM96BL T1 Vierde digit ter definiëring (in combinatie met M96) van elke unieke groep van min of meer gelijke beroepstitels.

M96HO N1 Mate van zelfstandigheid (alleen bij M96 groepen 31 t/m 35, zie schema 2.1)

0	Niet gekodeerd	2303	88.7
1	Zelfstandig	130	5.0
2	Zelfstandigheid onduidelijk	164	6.3

VT N1 Indeling van Van Tulder in zes sociale lagen (VT), zie schema 3.1

0	Niet in te delen	6	.2	
1	Hoog	689	26.5	
2		579	22.3	
3		651	25.1	
4		496	19.1	
5		143	5.5	
6	Laag	33	1.3	1.3

VTX N2 Uitgebreide indeling van Van Tulder in tien sociale lagen, zie appendix A. De eerste digit is gelijk aan VT, de tweede geeft voor de vier bovenste lagen (1 t/m 4) de volgende nadere onderverdeling:

0	Niet verder onderverdeeld
1	Bovenste sublaag
2	Onderste sublaag

De '0' werd toegekend in het geval van de niet verder onderverdeelde onderste twee sociale lagen van Van Tulder en in het geval van systematische problemen bij de verdere indeling in de bovenste vier categorieën (zie ook hierna TTZ).

0	6	.2
10	132	5.1
11	162	6.2
12	395	15.2
20	107	4.1
21	274	10.6
22	198	7.6
30	236	9.1
31	251	9.7
32	164	6.3
40	25	1.0
41	345	13.3
42	126	4.9
50	143	5.5
60	33	1.3

TTZ N1 Zekerheid waarmee de Van Tulder code kon worden toegekend

0	Niet in te delen	6	.2
1	Letterlijk in lijsten	869	33.5
2	Redelijk vergelijkbaar	1221	47.0
4	Probleem zelfst. en grootte	501	19.3

EGP	N2	Indeling volgens Goldthorpe, Erikson en Portocarero (1979)	
0		Niet in te delen	10 .4
1	I	Hogere beroepen	945 36.4
2	II	Lagere leidinggevenden	462 17.8
3	III	Routine hoofdarbeid	301 11.6
4	IVa+b	Kleine zelfstandigen	558 21.5
6	IVc	Zelfstandige boeren	50 1.9
7	V	Supervisors handarbeid	138 5.3
8	VI	Geschoolde handarbeid	62 2.4
9	VIIa	Ongeschoolde arbeid	59 2.3
10	VIIb	Landarbeid	12 .5
IDHA	N2	Sociaal-professionele indeling van Idenburg (1964) en indirect Van Hamelsveld (1791)	
0		Niet in te delen	10 .4
11		Gezeten burgerij, ambtenaren	341 13.1
12		Gezeten burgerij, niet zelfst.	371 14.3
21		Eenvoudige burgerij, ambtenaren	97 3.7
22		Eenvoudige burgerij, niet zelfst.	341 13.1
31		Zelfstandigen, landbouw	57 2.2
32		Zelfstandigen, nijverheid	352 13.6
34		Zelfstandigen, handel etc.	120 4.6
35		Zelfstandigen, winkelstand	373 14.4
41		Juristen	51 2.0
42		Medici	36 1.4
43		Predikanten	45 1.7
44		Leraren gymnasium, hoogleraren	25 1.0
45		Overige academici	10 .4
51		Ingenieurs	39 1.5
52		Officieren	106 4.1
53		Architecten	82 3.2
54		Veeartsen, apothekers	31 1.2
55		Leraren HBS	18 .7
56		Leraren HBS of gymnasium	15 .6
57		Onderwijzers	29 1.1
58		Overige onderwijsgevenden	36 1.4
59		Journalisten	12 .5
B8920	N2	Indeling naar beroepsklassen volgens de beroepstellingen van 1889 en 1920	
0		Niet in te delen	10 .4
1		Industrie	501 19.3
2		Landbouw	57 2.2
3		Handel	449 17.3
4		Verkeer	321 12.4
5		Bank- en verzekeringswezen	80 3.1
6		Vrij beroepen	163 6.3
7		Godsdienstuitoefening	45 1.7
8		Onderwijs	138 5.3
9		Verpleging en verzorging	16 .6
10		Overheid	681 26.2
11		Witte boorden	129 5.0
13		Losse arbeiders	7 .3
RIPR	N2	Sociaal-professionele indeling van Ringer (1979)	
1		Juristen	51 2.0
2		Leraren, professoren	96 3.7
3		Predikanten	45 1.7
4		Artsen, apothekers	53 2.0
5		Officieren	106 4.1
6		Beambten (witte boorden)	779 30.0
7		Onderwijzers	42 1.6
8		Technische beroepen	287 11.1
9		Landeigenaren	7 .3

10	Landbouwers	50	1.9
11	Industriëlen	115	4.4
12	Handel, winkelstand	664	25.6
13	Ambachtslieden	138	5.3
15	Hoge ambtenaren	80	3.1
141	Ongeschoolden	74	2.8
142	Renteniers	6	.2
143	Overigen, onbekend	4	.2

LKD N2 Sociaal-professionele indeling van Lundgreen, Kraul en Ditt (1988)

1	Besitzbürgertum, Grossagrariër	9	.3
2	Besitzbürgertum, Grossbürgertum	145	5.6
3	Bildungsbürgertum, Höhere Beamt	415	16.0
4	Bildungsbürgertum, Offiziere	110	4.2
5	Bildungsbürgertum, Freie Berufe	179	6.9
6	Alter Mittelstand, Bauern	50	1.9
7	Alter Mittelstand, Handwerksm.	237	9.1
8	Alter Mittelstand, Kaufleute	463	17.8
9	Neuere Mittelstand, Mittlere Beamte	420	16.2
10	Neuere Mittelstand, Mittlere Angestellte	363	14.0
11	Neuere Mittelstand, Unteroffiziere	15	.6
12	Unterschicht, Ungelernte Arb.	39	1.5
13	Unterschicht, Gelernte Arbeiter	45	1.7
14	Unterschicht, Untere Beamten	88	3.4
15	Unterschicht, Soldaten	11	.4
99	Niet in te delen	8	.3

CBS65 N2 Reconstructie van een sociaal-professionele indeling van het CBS (1972)

0	Niet in te delen	10	.4
1	Hogere employés	968	37.3
2	Middelbare employés	524	20.2
3	Zelfstandige middenstand	564	21.7
4	Boeren (zelfstandig)	43	1.7
5	Lagere employés	364	14.0
6	Geschoolde arbeiders	51	2.0
7	Ongesch. arbeiders, landarbeiders	73	2.8